

Dr Dr Zbynek - Stransky

TEMELJI OPĆE MUZEOLOGIJE

U v o d

Sa pokušajem tumačenja pojma muzeologije dao sam u uvodnom predavanju strukturu sistema opće muzeologije. Sada želim pokušati podrobnije rastumačiti karakter i sadržaj Muzeologije. Nastojati ću posvetiti posebnu pažnju onim dijelovima teoretskog sistema, koji imaju direktno odlučujući značaj.

Međutim i ovaj uvod u temelje opće muzeologije nosi u početku sve znakove teoretskog rada. Svijestan sam da se u nekim gledištima još uvijek krećemo samo na površini saznanja. Naša saznanja ne pokrivaju punu širinu i dubinu ove tematike i u nekim pravcima upućuje samo na početne tačke naše sistematizacije. Mišljenja sam međutim da se drugačije ni nemože postupiti. Nitko ne može očekivati, da će se jednim zamahom štapića sam po sebi ukazati čitav sistem saznanja. Osim toga radi se uvijek o dinamičnom sistemu, koji se silom prilika i mijenja. Kao neophodno važno smatram upravo pokušaj prikaza strukture toga sistema, jer samo taj pokušaj može odigrati vrlo važnu metodičnu ulogu kod daljnje obrade opće muzeološke - problematike. Tu se o sprovedenoj logičnoj mreži, koja je određena, da ispuni teoretsku aktivnost kako bi se pomoću njenih rezultata postepeno ispunilo konkretnim sa znanjem sadržine. Globalno saznanje predmeta. Sa takovim pristupom općoj muzeologiji sigurno je da će u priličnoj mjeri nastati metateoretski aspekt.

SISTEM OPĆE MUZEOLOGIJE

Stvaranje sistema muzeologije uvjetovan je karakterom objekta koji se upoznaje. Stav upoznavanja objekta realizira se u dvije temeljne ravnine: historijske i strukturalne.

Gledajući na to stvara se jedan od glavnih sastavnih dijelova sistema opće muzeologije: od povijesti shvaćanja muzeologije, koja uvažava također i čisto teoretsku do praktične tj. muzeografske strane.

Drugi određujući sastavni dio toga sistema upravljen je na teoretsko saznanje objekta. To naravno prije svega zahtjeva riješenje temeljnog problema, tj. pitanje selekcije onih objekata, koji nose određene značajke. Ovaj način saznanja vodi stvaranju jednog teoretskog djelomičnog sistema kojeg nazivam Teorijom muzealne selekcije odnosno dokumentacije. Time međutim još nije donešen proces saznanja. Ne radi se samo o indentifikaciji objekta muzealnog karaktera otkrivanju zakonske norme obuhvaćanju njihove vrijednosti, već i o saznanju faktora, koji odlučuje o njihovom čuvanju. Samo na taj način može se udovoljiti društveni interes za muzealnu vrijednost činjenice. Sa ovom drugom fazom procesa saznanja formulira se drugi dio teorije, koju nazivam Teorijom muzealnog tesauriranja. Zakonske norme, koje uvjetuju održavanje upoznatih vrijednosti s druge strane ih izoliraju i prije ili kasnije izdvajaju ih iz društvene svijesti. Svakako je društvena svijest sama po sebi inspirator toga procesa saznanja, ali samo onda ako takav proces retrogradno obogaćuje društvenu svijest. U tome se sastoji tipično humanistički karakter ove aktivnosti. Potrebno je s druge strane u protivnosti sa principima održavanja, upoznati one temeljne uvjete, koji usprkos tome omogućuju široku upotrebu ovih vrijednosti. To je cilj saznanja trećeg dijela teorije, koju nazivam Teorijom muzejske komunikacije. Iz navedenog proizlazi da se ukupni proces saznanja muzeologije koncentriraju na označeni predmet spoznaje i iz toga gledišta stvaraju se obuhvaćena saznanja u jedan sistem. Saznanje muzeologije ne mogu međutim trajno ostati na nivou teorije. Ona nastaju samostalnim ostvarenjem. A to je pitanje njene primjene. U tome slučaju dolaze prisilno u odnose sa faktorima metodike i tehnike. Tako nastaje samostalni dio primjenjene muzeologije koju nazivam praktičnom muzeologijom odnosno tačnije muzeografijom.

Ovdje ne mogu opširnije razviti sve navedene dijelove muzeologije. Ali držim da je sasvim dovoljno, ako u svojim daljnjim razlaganjima posebnu pažnju posvetim prije svega onim trima temeljnim teorijama, koje u sebi koncentriraju srž saznanja. Prije nego li započnem sa razradom ovih teorija, smatram da je potrebno sastaviti nekoliko općih primjedbi, koje se tiču ostalih dijelova sistema muzeologije.

Prije svega želim upozoriti, da našim shvaćanjem predmeta muzeologije i obuhvatanjem sistema saznanja istoga modificira se dosadnji stav povijesti muzeja odnosno egzistencije muzeja. Ako поближе promatramo historijsku literaturu - koja je brojčano prilično jaka - nailazimo da se pretežno radi o takovim historografskim radovima, čija je značajnost u tome da poklone svoja opažanja egzistenciji muzeja. Radi se o radovima koje možemo rasporediti u sferu kulturne povijesti. Autori smatraju muzej obično kao kulturnu instituciju i s toga gledišta slijedi i njihovo postojanje u općem društvenom razvitku. Samo u rijetkim slučajevima primjećujemo u tim radovima opažanje razvoja, na pr. strast sabiranja i stvaranja sabirnog fonda, saznanja njihove prezentacije i pojedinačnih formi, ili stav prema opisu i tumačenju sabirnog fonda.

Prema tome može se kazati, da je dosadnji historijski stav prema muzejskoj realnosti samo vanjski, tj. uzimaju se u obzir samo društvene funkcije, a ne primjećuje se međutim nutarnji muzeološki razvoj.

Smatram stoga kao neophodno potrebno da historijska tumačenja egzistencije muzeja od predmeta muzeologije i da prema tome treba pokušati istraživati prije svega unutarnji značaj ove ljudske aktivnosti. Jedino i samo tako zadanim ciljem istraživanja, može se primijetiti stvarni značaj i učiniti pokušaj da se pristupi riješenju vrlo važnog pitanja autohtonosti toga razvoja. Sa gledišta metateorije važno je da u daljnjem shvaćanju povijest muzeja ne bude samo goli predmet opće kulturne historije, već predmet muzeologije u prvom redu. U tome i leži važan razlog, da se ovaj sektor uključi u sistem muzeologije.

Druga grupa mojih primjedbi odnosi se na shvaćanje muzeografije. Ovdje želim napose naglasiti da muzeografija nikako nije pasivni dio toga sistema. Teoretski može biti ovisna od muzeologije, a s druge strane obuhvaća aplikaciju novih saznanja, koja retrogradno moraju utjecati na samu srž muzeologije. Stoga moraju oba dijela stajati u suprotnoj relaciji.

Za muzeografsku aplikaciju vrlo je važan odnos prema faktorima metodičnog i tehničkog karaktera. Tu smatram metode, ali i upotrebu mehaničkih uređaja, a u novije doba i automatskih, koji uvjetuju ostvarenje intencije muzeologije. I upravo obzirom na ove faktore moraju se modificirati teoretska saznanja, ali istodobno i konkretizirati. Tako se stvara specijalni teoretsko-metodički sadržaj muzeografije.

Za sada nisam imao dovoljno vremena da se koncentriran na podrobniju izradu ove aplikacije. Samo u suglasnosti sa napomenutim globalnim shvaćanjem posvetili smo pažnju na katedri za muzeologiju i također na muzeološkom odjelu muzeja nekim djelomičnim pitanjima. Radilo se poimence o pokušaju interpretacije muzeja kao instituta.

Pozivom na ovo saznanje mišljenja sam da glavni sadržaj muzeografije čine pitanja, koja su u vezi sa muzejom kao institucijom, tj. o pitanjima organizacije, uprava, određivanje tipa, mreže i društvenih funkcija. Istodobno moraju se tu posve ogledati glavni dijelovi muzeologije tj. metodsko-tehnička strana selekcije objekta sabiranja, njihova zaštita, čuvanje i komunikacija. Držim, da će ove kratke informacije biti dovoljne za temeljitu orijentaciju našeg shvaćanja opće muzeologije. A sada možemo pristupiti kompleksnoj karakteristici glavnih dijelova sistema opće muzeologije.

TEORIJA MUZEJSKE DOKUMENTACIJE /SELEKCIJA/

Predmet ove teorije je saznanje i selekcija nosioca muzealnosti. Ovo u egzistenciji muzeja nije nepoznato područje, niti nepoznati zadatak. Naprotiv. Tradicija je ovdje vrlo velika. Zapravo ona prati ovu aktivnost od samoga početka.

Općenito se u muzeju govori o zbirci ili sabiranju. Bilo bi poučno, ako našu pažnju najprije skrenemo činjenici kako savremena muzeologija shvaća ovu aktivnost. Ovdje je vrijedno napomenuti nekoliko stanovišta, koja su karakteristična za ovo pitanje:

Na seminaru u Essen-u godine 1963. izjavio je Mac MASTER "da po općenitom shvaćanju muzej ima tri glavna zadatka: Istraživanje, sabiranje, konzerviranje i oblikovanje naroda" (pedagoška funkcija). U američkom časopisu CURATOR (1965.) pisao je A. NEAL: "Prva funkcija muzeja je sabiranje."

Sovjetski časopis o djelatnosti sabiranja muzeja koji je izašao 1966. godine, navodi "da je znanstveno kompletiranje fondova najvažnija strana muzealne djelatnosti". A dalje se navodi "da je upravo kompletiranje i iskorištenje zbirki primarnih izvora specifično obilježje istraživačko-znanstvenog rada muzeja". Naprotiv tome pisao je H.A. KNORR u diskusiji o predmetu muzeja koja se razmahala u godini 1963. na stranicama časopisa "Neue Museumskunde" slijedeće:

"Specifičnost muzeja nije predmet u muzeju, već znanstveno prikazivanje originala".

I naš autor J. BENEŠ, koji je pisao u godini 1967. o definiciji muzealnih funkcija na stranicama slovačkog časopisa "MUSEUM" govoreći o značaju "nadopune zbirki", konstatira da se "izlaganje zbirki gledaocima i time vezana djelatnost muzeja ima smatrati kao najvažnije obilježje muzeja, čime se razlikuje od ostalih kulturnih institucija...". Vidljivo je prema tome, da se pitanje svrhe i funkcije aktivnosti sabiranja u okviru djelatnosti muzeja nikako ne interpretira jednostrano.

Moje stanovište proizlazi prema tome iz definiranog predmeta muzeologije. Držim stoga da oni muzejski suradnici, koji smatraju izlaganje zbirki gledaocima kao najvažniji poziv muzeja zaboravljaju na dvije temeljne činjenice: Najprije, da nešto izlože, a to nešto treba najprije nabaviti, prije nego što se to može izložiti, a drugo, da u muzeju ne izlažu sve ono, što bi bilo prikladno za izlaganje, nego samo određene vrste eksponata. A upravo ovaj fundamentalni temelj moramo u muzeju najprije stvoriti. Zato shvaćam teoriju muzejske dokumentacije odnosno selekcije kao temeljnu kariku u sistemu opće muzeologije.

Teoriju dokumentacije dijelim na slijedeće glavne grupe:

a : Identificiranje muzealnosti

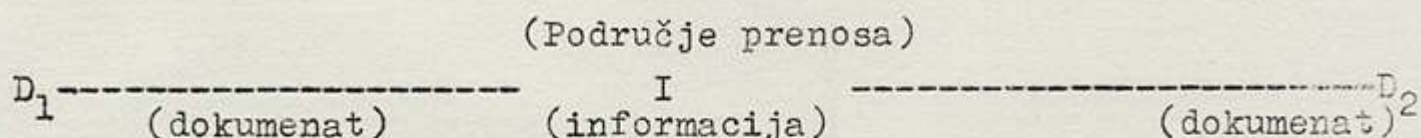
b : Selekciju nosioca.

Naučnu podlogu ove aktivnosti smatram kao temelj kvalitativnog prenosa pojma samog sabiranja ili rada sabiranja u pojam znanstvene dokumentacije. To odgovara donekle i okolnosti, da je muzeologija usko povezana sa disciplinom dokumentarno-heurističnom, koja se upravo posljednjih decenija naglo razvija. S druge strane svijestan sam, da je pojam dokumentacije vrlo dalekosežan i da - kao što čeno to još vidjeti - u muzeološkom sistemu se upotrebljava u nekoliko kvalitativnim nivoa. Zato ostavimo još otvoreno pitanje primjene ovog termina za slučaj ove incipijentne teorije. Više puta govorim i o selektivnoj teoriji.

U povodu odnosa muzeologije - a prije svega ovog dijela teorije sa problematikom dokumentacije, ispoljava se kod nekih autora - osobito pod utjecajem mehanizacije i automatizacije, - nastojanje da se veći dio problematike muzeologije prevede u sferu informacije i dokumentacije. Smatram stoga kao nužno, da ovdje definiram one faktore, koji s jedne strane pokazuju ovu vezu, a s druge strane dokazuju specijalnost stava muzeologije.

Pojam dokumentacije veoma je mlad. Njegovi počeci sežu u vrijeme poslije prvog svjetskog rata. Kao što navodi van Riemsdijk u svojem natpisu "Bibliographie et documentation", izašloj godine 1941 (F.I.D. Communicationes) nastao je ovaj pojas u vrijeme "kada bibliotekari nisu bili sposobni da slijede nenadani razvitak tehnike i njene mijenjajuće se strukture". Poslije drugog svjetskog rata dala je kibernetika ovoj djelatnosti posvema novi poticaj, poimence u aplikaciji njene teorije informacija. U ovo smo vrijeme svjedoci širokog razvitka teoretskog i praktičnog razvoja.

Centralni su pojmovi: Dokumentat i informacija Njegove suprotne odnose - koji se prilično različito interpretiraju - definirao je po mojem mišljenju najbolje W. Goffman u American Documentation, (1964.) gdje je pisao: "Čim informacija prestane, nastaje dokumenat." Općenitu šemu dokumentacije prikazao bi slijedeće:

To znači: s jedne strane uslijedi prijem informacije iz dokumenta prvog reda i otpremaju se preko područja prenosa na drugo mjesto, gdje budu fiksirani u obliku dokumenta drugog reda. U pogledu deformacije uslijed buke u području prenosa ne može nikada biti $D_1 = D_2$.

Ova šema ne vrijedi za slučaj temeljite muzejske dokumentacije. To može lako dokumentirati na slijedećoj šemi:

totalitarnost pojave ----- izvor-dokument.
Ovo se čita kako slijedi: Iz totalitarnosti pojave selektiramo direktne izvore dokumenta, koji istom u ovoj selektiranoj formi postanu dokumenti prvog reda i onda tek uslijedi zapravo prenos informacije.

Iz ove jasne konfrontacije sigurno je vidljivo, da se oba stava dokumentacije nikako ne mogu identificirati, i ako se oni ne isključuju, već naprotiv neposredno povezuju. Vidjet ćemo još u daljnjim dijelovima ovih nacрта opće muzeologije kako je važno ovo diferenciranje dokumentarnih faza a i njihovo organsko povezivanje.

KARAKTERISTIKA TEORIJE DOKUMENTACIJE

Čovjek stvarnosti prilazi iz raznih pozicija, te je upoznaje i ocjenjuje po mnogobrojnoj plejadi kriterija. Sa historijskog gledišta možemo se osvjedočiti, da se čovjek u širokom okviru stava prema zbilji susreće sa odnosom, koji se razlikuje od drugih i čini prilično kontinuirati sastavni dio ljudske svijeti.

Čovjek koncentrira svoju pažnju i izdvaja iz stvarnosti objekte, koji su bili sastavni dio razvitka prirode ili društva. On to čini iz razloga, jer je vezan uz njih, jer oni nešto znače za njega. Kriterij ovog stava i po njemu izbor mijenjaju se u povijesti. Ostaje međutim jedna opća intencija. U tome je nastojanje, da se na neki način zadrži prolaznost stvarnosti makar u njenim elementima, koji su autentični i nezamjenjivi, jer samo

njenim posredovanjem može se ova stvarnost dokazati, iznova upoznati i može konačno iz njih crpski vrijednosti. Kratko rečeno: Muzealnost je takova kvaliteta stvarnosti, da je za čovjeka esencijalna, osobna, stoga je potrebno nosioce ove muzealnosti štititi protiv općeg i normalnog propadanja. U tome se po mojem mišljenju može tražiti karakter muzealne stvarnosti.

Stoga je u interesu ljudske spoznaje, da uči razlikovati faktore, koji određuju ovu muzealnost. Ovaj zadatak ne može se suplirati gnoseološkom sljepoćom i metodološkom slučajnošću u djelovanju sabiranja u muzeju. Aktivnost spoznaje muzeologije mora se stoga u prvom redu usredotočiti na spoznaju karaktera muzealnosti i njene identifikacije. Sama identifikacija muzealnosti ne ispunja međutim u cijelosti intenciju spoznaje.

Odredene nosioce muzealnosti ne možemo ostaviti u prvotnoj stvarnosti. Prije ili kasnije oni bi isčežli. Moramo ih stoga izdvojiti, i postićemo priličnu izmjenu njenih funkcija oni postaju autentična neposredna temeljnica (Dokument stvarnosti). Iz toga razloga oni dolaze u posve novu konstelaciju. Ovdje onda više ne vrijedi samo direktni odnos objekt i subjekt. Tu nastaju s jedne strane dokumentarni odnos k totalitarnosti pojave i s druge strane odnos prema subjektu koji se upoznaje i ocjenjuje.

Ne može svaki objekt ispuniti ovu novu dokumentarnu funkciju. Naše saznanje nosioca muzealnosti moramo stoga još proširiti saznanjem dokumentarnog odnosa k stvarnosti. Međutim objekti, koje mi selektiramo ne postoje nikada izolirano nego u stanovitoj vezi sa sredinom postojanja. Time što izdvajamo objekte mi upravo poništavamo ove veze. Toga moramo biti svijesni ne samo sa stanovišta metodike saznanja ovih objekata, nego i sa stanovišta dokumentacije.

Stoga je nužno, prema mojem mišljenju, razlikovati s jedne strane nivo primarne dokumentacije, koja nam pruža selekciju autentičnih temeljnica, a s druge strane popratnu dokumentaciju, koja fiksira dobivenu situaciju objekta koji treba selektirati. U nastavku nastojat ću glavne dijelove ove teorije pobliže razjasniti.

IDENTIFIKACIJA MUZEALNOSTI

Ovdje napominjem, da dio autora aktivnosti sabiranja smatra kao temeljnu djelatnost muzeja. Nas mora nužno zanimati pitanje u čemu se sastoji specifičnost stava muzeja k toj činjenici?

Iz literature možemo u vezi s time upoznati dva stanovišta: J. NEUSTUPNY naveo je u svojoj radnji, koja je izašla 1968. godine o nauci u muzeju, jednu vrlo opširnu analizu načina sabiranja u muzeju i došao do zaključka, da se to u dva smjera realizira. Uobičajena forma popunjavanja muzejskih zbirki tj. darovi, kupnje, zamjene i ostalo su za stručnjake i nemaju nikakav znanstveni karakter. I upravo s toga je neophodno ustanoviti viši smjer te djelatnosti, u kojem je sabiranje izvornih fondova dio znanstvenog istraživanja. Međutim je ovo "sistematsko" sabiranje muzejskih zbirki ništa drugo, kaže Neustupny - nego potraživanje i koncentracija izvora znanstvenih smjerova. "Na drugom mjestu kaže: "Muzejske zbirke nisu ništa drugo nego sakupljanje kompleksa izvora sa ciljem da služe pojedinim znanstvenim disciplinama, koje upravo istražuju ovim specifičnim metodama. Muzeji grade svoje zbirke - ili bi to najmanje barem morali učiniti - kao izvore fondova pripadajućim znanstvenih disciplina. Na posljednjoj konferenciji ICOM, koja je održana 1968. god. u Kölnu na Rajni poklonila se prilično velika pažnja odnosu istraživanja i stvaranja muzejskih zbirki. S. LORENTZ objelodanio je svoja vlastita iskustva iz posjeta nizu muzeja u Evropi i prije svega o njihovim depositarijama. Izvjestio je da je našao police kilometarske dužine sa ogromnim množinama materijala. Postavio je sam sebi pitanje o svrsishodnosti takovih zbirki i došao do zaključka, da je nužno, da se izrade kriteriji o izboru, ukratko imao je osjećaj "potrebe znanstvenog planiranja i programiranja ove djelatnosti".

Proturiječje u navedenom stanovištu ne proizlazi nikako iz različitih interpretacija, već iz različitih pristupa tom pitanju. Neustupny imade potpuno pravo, ukoliko on aktivnost sabiranja obuhvaća i prosuđuje samo u okviru i sa stanovištem angažiranih znanstvenih disciplina. Jer tu se ne radi ni o čemu drugome, nego o koncentraciji takovih izvora, koji mogu pružiti potrebne informacije u vezi predmeta njihovih saznanja. Nikakav

drugi interes ne pokazuju ove discipline niti za sabiranje niti za materijal sabiranja. U pristupu muzealnog sabiranja prema stvarnosti ne ide se samo za aspekte izvora. Naš je interes zapravo vezan na sabiranje objekta. A to zapravo nije isto kao heuristični stav discipline. Posve ispravno je, na pr., i kod nas 1945. godine Melicharčik u svojoj radnji "Nauka o teoriji narodnosti" uputio, kad je naveo da nauka o teoriji naroda nije aktivnost sabiranja etnografskog materijala.

Možemo međutim ovdje i ukazati na živa iskustva. Nije nikakova tajna, da postoji niz znanstvenih muzeja, koji su u pojedinim znanstvenim disciplinama veoma aktivni i njihovi predstavnici postižu dapače vrlo znatne uspjehe na čistom naučnom frontu, ali sabirni fondovi istodobno nisu porasli, niti se produbio nivo njihove prerade, niti je došlo donužnog dopunjavanja prije svega sa dokumentarnog aspekta. Time ne želim nipošto podcijenjivati ili omalovažavati rad ovih istraživača. Samo vjerujem, da je to potpuno dostatni argument, da istražna aktivnost samih znanstvenih disciplina još ne dovodi sistematskom radu, koji bi se onda ispoljio u stvarnom sistemu sabirnog fonda.

Prof. Lorentz ima u svojem razmatranju pravo kad naglašava, da takav rad nema jasan program, ne pokazuje potrebne kriterije i ne grana se na nužnu metodičnost.

Nisam uvjeren da bi netko od suradnika muzeja mislio, da bi se sabirni rad muzeja mogao i nadalje razvijati na nivou prošlog stoljeća, i da bi se zadovoljili programom, koji bi sabirača doveo odnosno približio cilju sabirača etiketa kutija od šibica. Treba li prema tome u radu muzeja doći do temeljite promjene - a to je prema mome mišljenju direktno zapovijed vremenu - i ako bi se muzeologija trebala faktično razvijati u znanstvenu disciplinu, onda se mora rad sabiranja muzeja u principu izmijeniti. To znači, da postajemo svijesni temeljne razlike između izvora i dokumentacije. Izvor i dokumentacija nije jedno te isto. Sve što je izvor ne mora još biti dokumenat, međutim sve što je dokumenat ujedno je i izvor.

Po mojem mišljenju mogli bi ovu razliku ovako rastumačiti:

Izvor nabave:

Izvor ----- nabava informacija

Od kojeg god izvora informacije smo primili informaciju u smjeru saznanja interesa. Kvaliteta ove informacije se prosuđuje, a ne skupni karakter nosioca.

Sastav dokumentacije

Ukazanje ----- reflektira se dokument

U tome slučaju radi se o saznanju o usklađenju skupnog karaktera jednog dokumenta sa dokumentiranom zbiljom, odnosno sa odnosnim ukazivanjem.

U smjeru saznanja intencije dokumentacione teorije muzeja radi se o dokumentarnom stavu prema stvarnosti tj. o saznanju i identificiranju pojedinih dokumenata.

Mi već znamo, u čemu leži razlika između muzeološkog i općeg dokumentarnog stava prema zadatku. Ali ne radi se samo o tome. Specifičnost muzeološke dokumentacije sastoji se u orijentaciji ovog dokumentarnog stava. A ovaj stav upravo proizlazi iz spomenutog muzealnog karaktera stava. Muzeološki ne ide se za pronalaženjem nekih potvrda stvarnosti, nego za otkrivanje takovih potvrda, koje označuju nosioca muzealnosti. Pri tome muzealnost temelji se na procjeni odnosa čovjeka prema stvarnosti, ali da bi se ona otkrila, mora se je prije svega upoznati. Jer objektivne vrijednosti mogu se postići objektivnim saznanjem. Iz toga proizlazi, da se identificirajući stav može objektivno realizirati samo kao specifični proces upoznavanja. Muzealnost ne nastupa međutim samostalno. Ona je uvijek povezana sa svojim nosiocima. Međutim kao i stvarnost sama i karakter nosioca je vrlo kompliciran. I muzealnost objekta vezana je po ovoj kompleksnoj strani, ona se ne pojavljuje samo kao jednostavno prosuđivanje. Stoga se ne može staviti prema ovim objektima sa stanovišta pojedinih znanstvenih disciplina, već kompleksno. Na temelju ovog saznanja može se tek identificirati muzealnost objekta. Muzeološki stav imade prema tome zadatak integracije.

Muzealnost ne može se međutim niti direktno, a niti odmah identificirati. Spoznaji muzealnosti približujemo se postepeno, prema tome kako se naša spoznaja produbljuje i kompletira. Zbog toga imademo na početku identifikacionog procesa saznanja samo poneku pretpostavku muzealnosti objekta-uvjetovanu možda sa stanovišta jedne angažirane znanstvene discipline, koja nam uspije dokazati ili osporiti tokom daljnjeg upoznavanja.

Time se ne bi smjelo nikako podcjeniti značaj tradicionalnih disciplina muzeja. Mišljenja sam, da ovaj znanstveni stav prema dokumentaciji muzeologije neminovno dovodi do toga, da će prije ili kasnije u muzejima doći do izvršenja i one znanstvene dokumentacije, koje zapravo ne posjeduju bazu izvora a čiji stav međutim prema stvarnosti pruža saznanja, koja su na svaki način potrebna adekvatnoj dokumentaciji. Mislim pri tome na sociologiju.

Može se staviti prigovor, da jedna tako shvaćena i što više specijalizirana dokumentacija ne može pružiti nikakova objektivna saznanja, jer se prije svega temelji na odnosu prema stvarnosti, a takav odnos je uvijek nužno relativan i ovisan o faktorima savjesti društva. K tome htio bih još dodati slijedeće: Odnos vrijednosti je objektivn, imade svoje dalekosežnosti i nije uvjetovan samo putem naših subjektivnih interesa. On je nužno relativan. Ali relativno je i naše saznanje.

SELEKCIJA NOSIOCA

Muzealnost je ovisna o kvaliteti nosioca. U pitanju nosioca - muzealnih objekata, ispoljavaju se u suvremenoj literaturi prilično oprečna stanovišta.

Definirati pojam muzealnog objekta sabiranja pokušao je g. STRECHER na stranicama Neue Museumkunde (1962. i 1964.). Postavio je slijedeću definiciju: "Predmet muzeja je sabrani, definirani, konzervirani i u muzeju pohranjeni original. U muzealno istraživačkom radu poprma on funkciju jednog istražnog objekta, a u muzealnom odgojnom radu funkciju objekta za izložbu." Protiv ove definicije suprotstavili su se na stranicama

istog časopisa H.A. KNORR i K. PATZWELL. Iz Knorrovog protivljenja najvažnija je konstatacija, da "ne može se stvarati muzealne predmete, već ih raditi sa originalima i iste ispravno demonstrirati". A nabava tih originala stvar je pojedinih angažiranih znanstvenih disciplina a nikako nekog specifičnog "stvaranja" muzealnih predmeta.

Sličan stav u skladu sa općim shvaćanjem muzeologije zastupa i NEUSTUPNY. Po njegovom mišljenju svaki komad muzealne zbirke spada u sferu neke znanstvene grane; ne postoji nijedan predmet muzealne zbirke, koji nebi pripadao jednoj grani koja je u nauci zastupana."

Nasuprot tome pokušao je J. BENEŠ u časopisu National-museum (1967.) dokazati, da postoji specifični muzealni predmet. Po njegovom stanovištu možemo "muzealni predmet zbirke okarakterizirati u kompleksu određenog miliea, kao stvarnu tvorevinu nastalu, koju kao kulturnu vrijednost i originalni izvor toga miliea treba s jedne strane u javnom interesu zaštititi, a s druge strane upotrijebiti kao uspješno sredstvo za stvaranje i odgoj javnosti. To što bi bilo odlučujući faktor za njegovu specifičnost, bila bi po Benešu prije svega njegova dokumentarnost, tj. mogućnost dokazivanja autentičnih informacija o određenoj stvarnosti, a s druge strane kulturni i odgojni smisao u najširem smislu riječi. Beneš međutim nije naznačio, što bi po njegovom mišljenju bila razlika između tako shvaćenog predmeta muzealne zbirke i tradicionalne muzejske discipline.

W. Gluzinsky u svojoj radnji, koju sam već naveo u svojem prvom predavanju, a koja potiče iz 1963. godine navodi da "su polazna tačka znanstvenog interesa u radu muzeja konkretno muzealni predmeti". I upravo stoga je specifičan znanstveni zadatak muzeologije, u pretvorbi ostavštine iz prošlosti, preko istraživačkog znanstvenog rada u historijske fakte. Pri tome je po Gluzinskom ovaj proces upoznavanja niti po zamjenjivim znanstvenim disciplinama, koje su po običaju u muzejima angažirano prikriven. Uzrok tome on nalazi u tome da tu prije svega

postoji diferenciranje u predmetu. Muzejskoj disciplini važan je individualni, konkretni predmet, ona se ne obazira na komplicirane odnose, procese itd. Metaforično kaže Gluzinsky "zanima nas samo ono kamenje koje nam je usprkos povjesne struje ostalo". Međutim dokazuje i u metodologijskoj sferi razlike. I radi toga je po njegovom mišljenju muzeologija kao i heuristična disciplina shaćena kao autonomna disciplina, koja pri interpretaciji predmeta angažirane muzejske discipline potpunoma iskorišćuje, tome nasuprot služi ona sama tim disciplinama posredstvom svojeg vlastitog saznanja i doprinosa k tome, Radi toga imade ona sa gledišta skupne aktivnosti u muzejima izrazito integrirajući udio.

Po mojem mišljenju teoretska nastojanja Streichera, Beneša, Gluzinskyog - a nabrojanje tih autora mogli bi još i proširiti - vidljivi je izraz jednog nastojanja, da se rad muzeja postavi na znanstvenu bazu, da se problematika muzeja riješi vlastitim putevima, a ne da se samo nastoje upotrijebiti od prije preuzeta saznanja. Ovaj interes da se problem muzealnog predmeta stalno proširuje, uzimam kao dokaz ozbiljne analize sadržaja rada muzeja i muzeologije.

Sam sam pokušao - u jednoj studiji koja je upravo u tisku doprinjeti rješavanju ovog pitanja. Izvadak iz te studije predavao sam na konferenciji muzeologije u Opavi, koja je održana 1969. godine i to kao uvodni referat na zasjedanju sekcije, koja se neposredno bavila pitanjem predmeta muzealnog sabiranja, a što je za sadanju situaciju zacijelo prilično markantno.

Upravo u povodu ove moje radnje smatram potrebnim, da se u skladu sa pojmom teorije selekcije navede kako pojam sabiranja muzealnog predmeta imade svoj smisao i sadržaj samo u odnosu spomenutog muzeološkog stava prema stvarnosti. Sa toga stanovišta je predmet muzealnog sabiranja primaran, tj. originalni izvor onih informacija, koje potvrđuje njegovu muzealnu vrijednost odnosno njegovu muzealnost.

Muzealni predmet sabiranja kojemu se može dokazati da nosi obilježja muzealnosti nazivam pojmom Muzealie. Na temelju otkrivanja i pronalaženja muzealnosti, može se muzealni predmet

sabiranja razlikovati kao objekt, koji se selektira iz totalitarnosti pojave, jer je pretpostavka njegove muzealnosti bila definirana. Međutim upravo ovo preispitivanje ove stvarnosti pretvara predmet sabiranja u efektivnu muzealiju. A ovaj proces, koji je upravo važan za stanovišta selekcije - nije u ovome dijelu teorije još dovršen ili zreo za donošenje odluke, već je isti po mojem mišljenju tek u fazi tesauriranja.

Vrlo važan momenat je i ispravno razlikovanje pasivnog i aktivnost stava selekcije.

Znam iz muzejske prakse, da se izbor muzealnih predmeta dosada vršio od slučaja do slučaja. Suradnik muzeja se najviše prepušta naravnoj selekciji tj. na to da ono, što je vrijedno i društvu donša korist, ostane sačuvano.

Naravno da se ovakav način selekcije nemože zastupati po metodologiji. Tu se mora imati određeni stav prema relikvijama prošle i objektima sadanje stvarnosti i u tom pravcu se mora modificirati u opći dokumentarni stav. S druge strane nužno je da se ovaj rad postavi u aktivni odnos, tj. da se isključi sve slučajne faktore, kao što je to na pr. naravna selekcija.

Već sam upozorio da se proces selekcije izvornog predmeta stvarnosti pretvara u dokumenat stvarnosti. Važno je samo naglasiti da se ova stvarnost sama po sebi dokumentira. Između stvarnosti i dokumenta nema međupojma. U tome se upravo nalazi jedinstvenost, odnosno i nemogućnost opetovanja.

Budući da su ove temeljnice originalni sastavni dijelovi stvarnosti oni ostaju sa stanovišta sadržaja informacije neiscrpljivi. To je upravo specifičan značaj za daljnje širenje znanstvenog saznanja. Budući se ove temeljnice u pogledu njihove muzealnosti tj. u njihovoj kompleksnosti selektiraju, imaju više dimenzionalni značaj. One mogu naime postati obilazan izvor za čitav niz znanstvenih disciplina, i to onih disciplina, koje će se tek u buduće obuhvatiti. U tome se sastoji temeljni znanstveni i kulturni doprinos primarnoj selekciji nosioca muzealnosti.

Spomenuo sam također da se ovi objekti ne nalaze izolirano već uvijek u odnosnim relacijama. Stoga smatram za potrebno da se za veću izgradnju znanstvenosti selektivne aktivnosti dokumentarni stav prema stvarnosti ne ograniči samo na izbor glavnijih nosioca informacija - već da ovaj izbor pokazuje istodobno popratnu dokumentaciju, koja bi u sebi sadržavala neku strukturu izvora, jer je ista od osobite važnosti za upoznavanje biti selektiranog predmeta zbirke. Tu postoji međutim ozbiljna razlika u novcu primarne dokumentacije i popratna dokumentacija. Primarna dokumentacija je autentična, neposredna, izvorna. Za popratnu dokumentaciju potreban je aktivni stav muzeologije. On će kod toga izabrati onaj način ili vrste temeljnica, koji će se najviše približiti dokumentiranoj stvarnosti. Stoga nije po mojem mišljenju adekvatno da se i ova muzejska dokumentacija okarakterizira kao izvorna. Muzealna selekcija odnosno dokumentacija mora se stoga posve postaviti na znanstvenu bazu i širiti na nivou znanstvenog istraživanja. U odnosu na specifičan značaj muzealnosti i njenih nosioca potrebno je ove radove razraditi kompleksno. To bi ukratko bila definicija zadatka teorije muzejske dokumentacije.

TEORIJA MUZEJSKE TESAUracIJE

Ova teorija obuhvaća drugi dio spoznaje muzealnosti. Iz razloga se ona vezuje na saznanje doprinosu teorije selekcije. Za oznaku ove teorije uvodim ovdje pojam tesauracije. To nije vanjski razlog, jer u povijesti muzeja imade termin Thesaurus vrlo važnu ulogu. Time se označava kompleks predmeta, koji su za vlasnika imali specifičnu vrijednost i zato su bili odijeljeno čuvani sa najvećim osiguranjem. U novijoj literaturi susrećemo ovaj termin u ponešto prenešenom smislu. Tu on označuje nabranjanje najvažnijih saznanja ili primjerice jezične termine kao Thesaurus linguae latinae. Iz toga pojma interpretacije, termin je preuzet u sadanju dokumenalistiku. Ovdje upotrebljavam ovaj pojam prije svega pozivom na njegov izvorni značaj, iako ga istodobno zamišljam organski do kraja i to u vezi nove stvarnosti, koju treba on obuhvatiti.

Predmet teorije tesauriranja u muzeju je po mojem sudu momenat čuvanja, a što neposredno proizlazi iz pojma vrijednosti muzealne stvarnosti.

Teoriju thesauracije dijelim na:

A : Sistematizacija Thesaurusa

B : Dokumentacija Thesaurusa

C : Zaštita Thesaurusa

U muzeološkoj literaturi tome se području također posvećuje pažnja, istina sa jednog drugog stanovišta. To su studije i doprinosi, koji se tiču registracije objekta zbirke, način njihovog čuvanja, metoda i tehnike njihove konzervacije i restauracije, ili tehničke strane u opskrbi njihovih depositara. Pri svemu tome je značajno, da se ovom pitanju prilazi posve izolirano, bez uvažavanja unutarnjih veza i sa raznih muzeografskih aspekata.

Posljedice, koje nastaju, možemo najbolje demonstrirati kod shvaćanja registracije muzeja. U tome se poslu nazire u najširem smislu samo administrativnu nuždu uprave. Omalovažava se značaj znanstvene deskriptive. Mnogi suradnici muzeja smatraju ovaj zadatak samo kao oktroirani rad, koji nema dublji smisao sa stanovišta njihove znanstvene aktivnosti. Zbog toga nije izuzetak mišljenje da opis mogu izvršiti srednji kadrovi. U tome se po mojem sudu radi o ozbiljnoj gnoseološkoj varci, što proizlazi iz slijedeće karakteristike teorije tesauriranja.

KARAKTERISTIKA TEORIJE TASAURIRANJA

Za razliku od shvaćanja spomenute muzejske literature ne radi se kod ove teorije o nekim poslovima uskladištenja ili evidentiranja. Već sam napomenuo da razlog tesauracije nije vanjski, već on proizlazi iz unutarnje vrijednosti muzealnosti. Stoga je shvaćanje ove teorije direktno ovisno o shvaćanju muzealije.

Ova intencija navodi nas na spoznaju da obuhvaćeni objekti, koji udovoljavaju kriterijima selekcije moraju se iz određene situacije izolirati i skupiti. Time što ih međutim skupljam,

stavljam ih u novu situaciju, koja donekle ograničava destruktivno djelovanje vanjskih i unutarnjih faktora. Istodobno ne povećava vrijednost samo u količinskom pogledu, već u kvalitativnom, jer se time stvaraju nove relacije između pojedinih objekata. Skupljanje temeljnica u zbirke muzeja ne može nikada uslijediti slučajnim postupcima, a kamoli da ono bude podvrgnuto neadekvatnim kriterijama. Potrebno je da ova aktivnost dostigne tako visoki gnoseološki i metodološki nivo, da doista postane doprinos znanosti. Za razliku od upotrebe uobičajenih termina: zbirke, sabiranje ili muzealno sabirni rad, nastojim uvesti pojam tako zvane "sabirne djelatnosti" čime se upravo izričito potvrđuje doista znanstveni karakter postulata.

Stvaranje sistema zbirke ne može se provesti prema slučajnim ili vanjskim uticajima. Sistem zbirke mora proizaći iz unutrašnjosti njenih pojedinih elemenata. Da se zbirka na taj način stvara potrebno je upoznati unutarnji značaj pojedinih objekata zbirke u njihovoj sveobuhvatnoj više dimenzionalnoj naravi. Upravo se ovdje stvara metodološka glavna baza iz metoda deskripcije i klasifikacije. Njenim posredstvom tek možemo doprinjeti stvarnom biću skupljenih objekata, iskoristiti njihov sadržaj informacija i obuhvatiti njihovu vrijednost, pri čemu dolaze do izražaja sve unutarnje i vanjske relacije, koje uvjetuju sistematiku zbirke tj. njihov značaj. Objekte sa značajkom zbirke skupljamo u osobitom odnosu prema stvarnosti, koju sam ovdje označio kao dokumentarni odnos. Iz toga proizlazi da se ovaj moment dokumentacije u okviru posla tesauriranja produbljuje i da se na tako shvaćeni sistem zbirke nadovezuje i funkcija dokumenta i to ne samo u pojednostima, nego i sa stanovišta općenitosti.

Radovi tesauriranja uvjetuju se time, da se fond zbirke mora promatrati ne kao zatvoreni, već kao stalno otvoreni sistem. Stalno nadopunjavanje fonda zbirke ne iziskuje samo obogaćivanje sa novim materijalom, već zahtjeva naravno i sortiranje, a također i škartiranje. A to je pojam, koji je dosada muzejima bio skoro nepoznat, kojeg su se naravno i bojali, jer nisu do sada imali nikakove kriterije za djelatnost sabiranja.

Proces tesauriranja ne dovodi samo do spoznaje informativne i vrijednosne strane sakupljenih muzealija, nego nas sili, da u skladu sa intencijom spoznaje, upoznamo i stranu održavanja kvalitete. Time ulazi u ovaj krug spoznaje i problematika materijalnog bića nosioca muzealnosti i njegovog optimalnog održavanja.

Konačno je potrebno ovaj, u bilo kojoj formi fiksirani, proces i dokumentirati. On se niže i prelazi od jednog istraživača do drugog, od jedne generacije na drugu. Time se proširuje i sfera takozvane sekundarne dokumentacije, koja tako postaje važan pratioc samih izvora informacija. Samo ova sekundarna dokumentacija istodobno je jedino mogući način za obuhvat sadržaja informacije od zbirnog fonda. Na ovaj se način može općenito karakterizirati pojam teorije tesauriranja.

SISTEMATIKA THESAURUSA

U teoriji dokumentacije upoznali smo principe selekcije. Time što smo u pojavi totaliteta upoznali nosioca traženih kvaliteta, udovoljili smo samo primarnoj intenciji spoznaje. Iz srži ove spoznaje nastao je direktno novi cilj, odnosno djelatnost sabirne orijentacije.

Momenat sabirne djelatnosti izrazito je muzealan. On se razlikuje između suradnika ureda za spomenike od suradnika muzeja. Prvo spomenuti osiguravaju vrijednosti *i n s i t u*, dok posljednji *i n f o n d o*.

Već sam spomenuo, da proces tesauriranja mora biti postavljen na deskriptivno metodološkoj bazi. Deskripciju ne možemo naravno shvatiti kao goli opis. Moramo shvatiti metodološke principe čitavog područja deskriptivne znanosti.

Sa muzeološkog gledišta može se reći, da nas deskripcija sa strane pojave mora dovesti do samog bića i da ne može ostati na površini. Ne može ni sa gledišta momentano primijenjene znanstvene discipline ostati jednostrana, već mora biti kompleksna, tj. višedimenzionalna u skladu sa karakterom muzealije. Samo tako može postati instrumenat stvaranja sistema zbirke.

Što znači međutim kompleks objekata zbirke pretvoriti u sistem? Sistem je, da se poslužimo definicijom našeg metodologa V. FILKORNA, zbroj predmeta, pojava, događaja ili spoznaja, koji stoje međusobno u vezi na jedan tačno definirani način.

Fond zbirke mora se dakle stvarati u skladu sa spoznajom unutarnjih veza u jedan sistem. Kompleks objekata zbirke, koji nisu stvarno ili genetički povezani ne mogu stvoriti sistem, a još manje zbirni fond. Suprotno o fondu mogu ovisiti i biti povezani i oni predmeti koji su po svom izgledu i materijalnom karakteru različiti. Međutim mi ne stvaramo zbirne fondova radi njih samih, nego kao fond, koji u dokumentarnom odnosu prema izvjesnoj stvarnosti stoje tako da ju u određenom momemntu mogu dokazati. Sistem prema tome ne mora samo odgovarati unutarnjoj vezi pojedinih elemenata, nego mora i udovoljiti i samom dokumentarnom odnosu.

Prije svega moram međutim ukazati na daljnji važan momenat. Stvaranje zbirnog fonda vrši se u dva pravca: apstraktnom i konkretnom. Apstraktni pravac je rezultat procesa spoznaje, dok se konkretni pravac ispoljava u realizaciji sabirnog fonda. Sa metodološkog stanovišta smatram za potrebno da razlikujem ova dva stava diferenciranjem pojmova, naime između novog pojma THESAURUS i sabirnog fonda. Thesaurus smatram kao apstraktnu formu sabirnog fonda. Posmatrajući to, da Thesaurus nužno sadrži pravu srž spoznaje čitavog zbirnog fonda, možemo i pojam Thesaurus u daljnjem smislu upotrijebiti za označivanje čitavog temelja muzealne zbirke. Razlikovanje ovih pojmova je važno stoga što Thesaurus u svojem značaju nije samo odraz stvarnog stanja zbirnog fonda, već bi mogao djelovati kao programator daljnje sabirne djelatnosti.

Niti thesaurus, a niti zbirni fondovi ne mogu ostati statični i ne mogu stvoriti zaokruženi sistem. Po tome nastaje zahtjev da se upotpune i prodube saznanja, uz izdvajanje onih elemenata koji dokazano počinju gubiti svoje vrijednosti.

Škartiranje u muzejima moramo dakle prije svega shvatiti kao permanentno ozmačivanje vrijednosti zbirnog fonda sa gledišta objektivnog traženja povećanja njegove ukupne znanstvene i kulturne vrijednosti. To mora biti temeljeno na čvrstoj genoseološkoj bazi u skladu sa selekcijom i tesauriranjem. Skartiranje mora postati organsko-sastavni dio sabirne djelatnosti kao protuteža aktivnom sabiranju. Zaključno još jedna primjedba.

Arhivari nam često predbacuju, da mi samo "sabiremo" kad oni rade sa organsko nastalim sistemima arhivalnih fondova. Ovaj pokušaj sistematizacije tesauriranja je djelomično odgovor na ove primjedbe.

DOKUMENTACIJA THESAURUSA

Ponovno sam ukazao, proces spoznaje tesaurusa na potrebu fiksiranja. Shvatljivo je, da je kod toga nužno obuhvatiti i ono što smo u muzejskom depozitariju zaprimili.

Radi se o shvaćanju što je bitno za ovu djelatnost, a to je stvaranje sistema sabiranja. Svakako možemo računati sa uobičajenom formom publikacije znanstvenih radova. Međutim nam ova publikacija ne bi mogla zajamčiti tješnju vezu između sakupljenih objekata zbirke i tumačenja tesauriranja. Stoga je nužno, da se ovdje uvede posebna dokumentacija, koju bi označio kao " s e k u n d a r n u ". Ova sekundarna dokumentacija imade nekoliko nivoa. Prvi upoznali smo već u vezi sa selekcijom. Radi preglednosti mogli bi ovdje navesti cijelu hijerarhiju:

1. dokumentacija nalaza (primarna deskripcija)
2. temeljna dokumentacija (morfološki nivo)
3. tumačeća dokumentacija (sistematski nivo)

Prva stepenica je relativno zaokružena, jer situacija nalaza se praktično ne može opetovati. Suprotno tome otvorena je druga i treća stepenica i omogućuje apsorpciju novih saznanja.

Ova sekundarna dokumentacija nije međutim samo nutarnjeg značaja sa gledišta prerade zbirnih fondova i njihovog daljnjeg iskorištenja, nego je to i važan faktor osiguranja, sveukupnog sadržaja informacija zbirnog fonda. Kada mi ne bi ovdje upotrijebili ovu dokumentaciju, teško bi mogli raditi sa fondom na potrebnom nivou, a posebno u potrebnom opsegu.

I upravo sa toga gledišta ispoljuje se pitanje terminologije deskriptivnog jezika kao ozbiljan problem. Kada bi zbirne fondove želili opisati, sigurno ne bi daleko stigli. Moralo bi se isključiti sve slučajne, subjektivne opise, morali bi se odreći donekle i uobičajenih načina izražavanja i upotrijebiti brojčanu

simboliku. Samo tako mogli bi se osposobiti za preradu i iskorištenja zbirnog fonda, u nepreglednoj množini sabirnog materijala i tako uključiti se u dokumentacioni sistem.

SOKAL I SNEATH ukazali su u američkom časopisu Taxon (1966) na to da "automatska prerada muzejskih podataka čini dobuki zahvat u nauku muzeja." Veći dio svih sistema katalogizacije koji je momentano uveden u svim muzejima cijelog svijeta ne odgovara deskriptivnom jeziku ni brojčanoj simbolici.

ZASTITA THESAURUSA

I živuća i mrtva materija izvrgnuta je procesu nastajanja i propadanja. Svaki nosioc muzealnih vrijednosti podleže ovoj zakonitosti. Potrebno je stoga znati, kakav bi stav trebalo zauzeti prema ovome prirodnom zbivanju, odnosno kako bi se tačnije rečeno mogao ovaj proces zaustaviti.

Nužno je, da muzeologija razvija i ovu stranu upoznavanja objekta muzealnog sabiranja. Sigurno će pri tome upotrijebiti moderna saznanja srodnih znanstvenih disciplina, i iskoristiti ih. Pri tome je neophodno potrebno paziti, da se uvažavaju svi postupci, koji se mogu primjeniti da se utvrdi muzealna vrijednost. Samo na taj način možemo odrediti, da svi zahvati u materijalni značaj zbirnog fonda budu u skladu sa njihovom znanstveno i kulturno priznatom vrijednosti. A to upravo nije tako jednostavan zadatak. Tu se ne radi o tome, dali je dotični objekt primjerice po svome procesu konzervacije izmijenio svoju boju ili oblik. Radi se prvenstveno o tome, da nije oštećen sadržaj informacije, da nije njegova vrijednost ograničena, a to ne samo momentano, nego i u budućnosti.

Muzeologija mora prema tome stvoriti vlastitu teoretsku djelatnost i na taj način razviti vlastiti stav prema problematici. A to se naravno tiče i muzeografskog smjera.

TEORIJA MUZEJSKE KOMUNIKACIJE

Ova je teorija vrhunac procesa saznanja. Teorija dokumentacije osnivala se na selekciji nosilaca muzealnosti i pojavi totaliteta, a teorija tesauriranja na momentu spoznaje i očuvanja

ovih vrijednosti. Međutim sve selektirane vrijednosti imaju smisao tek kad postanu sastavni dio ove svijesti. Stoga je nužno upoznati i opće pristupačnu stranu našeg predmeta, premda nam se to čini kontradiktorno: mi bismo zapravo htjeli publicirati ono, što smo teškom mukom izolirali od stvarnosti. Obzirom da se ovaj momenat opće pristupačnosti u konačnoj formi društva očituje na sličan način kao i masovna komunikaciona sredstva, mišljenja sam, da bi se teoretski dio morao promatrati u užem kontaktu sa općom teorijom komunikacije. Radi toga smatramo kao adekvatno, da ovu teoriju označim terminom muzejske komunikacije. Pridjev "muzejska" ne proističe iz vanjskih razloga, nego kao izražaj specifičnosti ove vrste komunikacije, što će se još u daljnjem razlaganju opširno prikazati.

Teoriju muzejske komunikacije dijelimo u tri grupe:

- A) Komunikacija prezentacije
- B) Komunikacija edicije
- C) Opća komunikacija

U muzeološkoj literaturi susrećemo tek u najnovije doba slična shvaćanja. O zadatku komunikacije muzeja pisao je H.W. PARKER u Curatoru (1963), o medialnoj naravi muzeja piše M. BRAWNE u monografiji Neue Museen, objelodanjenjoj 1965. god. u Stuttgartu. Pretežno se međutim ova literatura bavi samo sa djelovanjem kulturne izobrazbe i sa tehničkom i arhitektonskom stranom temeljnih formi prezentacije, a to su izložbe dugog i kratkog trajanja. K tome u zadnje vrijeme dolazi još i istraživanje posjetioca i način i forme obavjesti.

Za obradu ove teorije koristio sam i ovu literaturu. Prava spoznanja predmeta muzeologije prisilila me je, da svoju pozornost priklonim prije svega srodnoj literaturi, koja bi mogla doprinjeti što dubljem upoznavanju našeg predmeta. Stoga koristim i pobude teorije informacija nadalje teorije simbolike, pedagogije, psihologije i socijologije. Postoje različita shvaćanja rada javnosti. Spominjem ovdje samo definiciju iz priručnika kojega je izdao godine 1964. A. CECKL u Münchenu: "Javni rad je svijesno i stalno nastojanje izgraditi i njegovati međusobno razmijevanje i povjerenje u javnosti".

Na ovo područje koncentrira se tako zvano komunikacijono istraživanje, koje koristi u širokom mjerilu sve metodološke poticaje svih angažiranih disciplina. Ova teorija koja se tek oformljuje polazi sa važnog saznanja, koje spominje i Ceckl: "Za modernog čovjeka biva spoznaja o događajima u svijetu životna potreba".

U širenju raznih saznanja posreduju nam danas štampa, radio, televizija, film itd. Sredstva ovih masovnih komunikacija u stalnom je porastu. Ova sredstva teorija komunikacija shvaća kao medije. Ona razlikuju tako zvane masovne i individualne medije. Svi ti mediji imaju zajedničku funkciju. Oni su nosioci informacija, poduke, zabave, ali i elementa dokumentacije. A upravo u vezi sa zadnjom funkcijom spominje Ceckl i muzeje i archive.

Teorija komunikacije tiče se našeg područja upoznavanja. U literaturi koja se odnosi na ovu temu nailazimo rijetko na muzejsku tematiku. S time u vezi smatram kao nužno napomenuti riječi kibernetičara N. WIENER, koji je pisao: "Aktivno živjeti život sa primjernim informacijama". Za nas muzeologe značajno je međutim, da upravo ovaj vanredno racionalni duh u istome slijedu još slijedeće navada: "Potrebe i kompliciranost modernog života stavlja na informacije mnogo veće zahtjeve nego li ikada ranije, a naša štampa, naši m u z e j i, naši znanstveni laboratoriji, sveučilišta, knjižnice i udžbenici moraju udovoljiti potrebama ovog procesa, jer inače ne bi služili svojoj svrsi". Uvjeren sam, da to nije izraz jednostranosti ili olakog shvaćanja, kada ovaj autor u svojim navodima upravo muzeje stavlja odmah na drugo mjesto iza štampe.

Želim naglasiti, da javna aktivnost muzeja spada u područje masovnih prenosa informacija i s toga aspekta treba ju i prosuđivati. Sa stanovišta komunikacione teorije možemo muzej shvatiti kao neku vrst medija, odnosno u funkciji komunikacije muzealnosti nazrijevati i vidjeti medijalne funkcije. Ovo se još potkrepljuje okolnošću da je muzej usklađen sa temeljnim funkcijama ostalih medija. Muzejska komunikacija donosi informacije, poduke i bitna je za zabavu i dokumentaciju. To dokazuje značaj informacione strane muzealnosti odnosno muzealije. A i drugo obilježje tj. momenat vrijednosti ispoljuje se u potpunosti u medijalnih funkcijama.

Time što dokazujemo da muzejska komunikacija odnosno muzej imade medijalni značaj, istom smo na početku. Najvažnije bi bilo da otkrijemo specijalnost ove muzejske komunikacije. Po mojem sudu uvjetuje ove specijalnosti a time i samostalnost teorije o muzejskoj komunikaciji slijedeće činjenice:

a) muzejska komunikacija imade višestruki značaj. Nije to samo akustičan, vizuelni ili povremeni događaj. Ovaj momenat osobito je važan. Može biti da nismo danas još svijesni njegove dalekosežnosti. On će međutim odigrati veoma važnu ulogu u vezi sa psihom čovjeka u znanstveno tehničkoj civilizaciji.

b) Muzejska komunikacija temelji se na muzealijama. Mi radimo ipravo sa pojavama i njihovim posredstvom objavljujemo neke informacije, kao zbroj njihove znanstvene interpretacije.

Ovu specijalnost upoznali smo već u vezi sa općom teorijom dokumentacije. Ona i ovdje, a vjerojatno će i u buduće odigrati glavnu ulogu pri čuvanju specifičnih pozicija muzeja u okviru sredstva muzejske komunikacije.

Oba ova momenta demonstriraju specifičnost muzejske komunikacije i potvrđuju time pravednost zahtjeva za samostalnim tumačenjem ove strane našeg predmeta.

Znađemo da je značaj muzealija i sistema tesauracije usko povezano sa sadržajem informacije. Ako želimo objelodaniti ono što nam muzealije pružaju i koga oni predstavljaju, onda to znači da najprije treba komunicirati njihov doprinos informacije. Međutim upravo ovdje nalazimo na temeljni problem, koji uvjetuje na određeni način cjelokupni značaj muzejske komunikacije. Karakteru muzealije ne odgovara uobičajena forma komunikacije. Moramo se stoga potruditi da nađemo način prenosa, koji će omogućiti da sa muzealijama operiramo kao informatorom. U prvom momentu to izgleda vrlo jednostavno. Konačno povijest muzeja pruža nam zato dosta dokaza. Jednostavno se izlažu muzealije tj. upotrebljavamo ih kao ekspozite. Ali mi moramo biti oprezni. Predmet kojega sam iz pojave totalitarnosti radi nekih obilježja selektirao, nije sa muzeološkog stanovišta potpuno identičan sa onim predmetom, koji je bio uklopljen u fond zbirke radi nekog posebnog procesa spoznaje. Razlika između oba predmeta nalazi se u cilju naše spoznaje.

Stoga je potrebno za muzejsku komunikaciju stvoriti poseban jezik, koji bi s jedne strane proizašao iz karaktera muzealija, a s druge strane označio rezultate procesa spoznaje. Samo u tome pravcu može muzejska komunikacija biti djelotvorna i može ispuniti njeno znanstveno i opće kulturno poslanstvo.

P R E Z E N T A T I V N A K O M U N I K A C I J A

Poticaj prezentaciji proizlazi iz karaktera muzealnosti. To se daje ustanoviti iz razvoja rada muzeja. U starogrčkoj kulturi nije bilo javnosti dozvoljen pristup k blagu hrama, koje je kod svečanih prigoda bilo javno izloženo. Slična je relacija između sakrivanja i izlaganja i u Grčkoj i u Rimu. Sadržaj grčkih Thesaura izlaže se na javni ogled kod olimpijskih igara, a rimski prilikom triumfalnih povrata ukrašuju zgrade i forume.

Srednji vijek koji svoje relikvije zatvara u crkvenim odajama, poznaje izvanredni način izlaganja, tzv. stolac ozdravljenja. Sabiranje u renensansi bilo je istina izolirano od javnosti, međutim način čuvanja u kabinetima rijetkosti, umjetničkim komorama i prirodoslovnim kabinetima jasno ukazuje na to, da se ovdje spaja cilj zaštite sa ciljem demonstracije. Ova tendencija javnog izlaganja bila je na kulminaciji u vrijeme Francuske revolucije. U čijem se duhu i razvija stvaranje novovjekih muzeja.

Kako interpretira suvremenu muzeološku literaturu bit prezentacije muzealija? U načinu kako to shvaća američka publikacija od H. CARMEL: Exhibition techniques (1962), muzealna prezentacija - odnosno njezina forma, kao exponat ili izložba - poseban je način forme izražaja, koji posredstvom objekta izražava određenu ideju i polazi od općeg saznanja, da vizuelna objava brže i bolje djeluje nego li apstraktna usmena. Sovjetska autorica u radu u muzejskim exponatima (1964) MICHAJLOVSKAJA navodi da je muzejska ekspozicija stvaralačka i znanstvena prerada one teme, koja se specifično izražava muzealnim sredstvom, kao što su to muzealni originalni predmeti, pismeni dokumentacioni materijal, umjetnička sredstva izražavanja itd.

H.A., KNORR pokušao je definirati specifičnost muzealne prezentacije u svojem priručniku izašlom 1960.god. Po njegovom mišljenju "kriterij muzealne izložbe nalazi se u protivnosti sa ostalim izložbama.... U ekspoziciji koja polazi od originala posreduju znanstveno-društvena saznanja o povijesnoj povezanosti i njihove zakonitosti u sistematski stvorenoj i oblikovanoj stvarnosti".

Mi dolazimo do zaključka da svi citirani autori su suglasni u jednome: da je muzealna prezentacija forma informacije. Pokušajmo stoga - da to u skladu sa našim teoretskim stavom - pobliže razjasnimo. Može se općenito kazati da je muzealna prezentacija jedan način objavljivanja. Time što nešto objavljujem, izlažem na taj način, izoliram naglašujem. Aranžer izlaže u izlogu cipele najmodernijeg tipa. Time ih izolira od svih ostalih mogućih tipova i to namjerno, da na njih upozori i podigne interes za kupnju istih.

Analogno k tome i mi objavljujemo u muzealnom prikazu ili izložbi stanovite objekte, koje također izoliram od ostalih mogućih kompleksa i na taj način skrećemo pozornost na njih. Što želimo tako postići? Plakati nas pozivaju za posjet kazalištu, koncerta ili kina. Narod ih posjećuje, jer mu nešto pružaju. Kada bi posjetiocu muzeja stavili pitanje što mu pruža muzej, po svoj prilici bio bi odgovor: jako je interesantno, poučno, čovjek ovdje vidi stvarno nešto što dosada još nije vidio, ima tamo lijepih predmeta i tako slično. Sve te relacije imaju nešto zajedničko: posjetioc nešto prima. Između načina prezentacije i posjetioca nastala je relacija, komunikacija. Po tome za nas proizlazi prva važna spoznaja naime da je muzealna prezentacija jedna vrsta informacije. Svaka informacija imade stanoviti sadržaj. Izlažem na pr. keramičnu posudu. Ne dajem nikakav tekst razjašnjenja. Posjetioc vidi predmet ovog ili onog oblika, boje i materijalne strukture. On prima izvjesne sadržajne podatke. Međutim, je stvar njegovog znanja i njegove koncentracije misli, do kojega će stupnja bogaćenja doći njegova spoznaja. Naravno da se tu ne radi samo o subjektu. Sadržaj primljenih informacija je proporcionalan broju obilježja koje predmet pruža. Mi stoga biramo takove predmete, koje imaju obilježja na koje želimo upozoriti, odnosno one

predmete, koji posjeduju moć izražaja. U muzealnoj prezentaciji nije nam međutim dovoljna obična informacija eksponata. Ne izlažemo objekte radi njihove pojave, nego radi njihovih svojstava. Tako proizlazi druga važna spoznaja, da se sadržaj muzejske komunikacije ne stvara sa strane pojave objekta, nego spoznaje njegovog svojstva.

Muzeologiji je stalo da se upozna bit muzealija. Stečena saznanja mogla bi komunicirati i uobičajenim načinom informacija. Međutim ovaj način nije adekvatan značaju muzealnog predmeta. Muzeologija ne može se prema tome zadovoljiti načinom informacije koji nije vizuelan, odnosno tačnije izraženo, načinom koji bi umanjio izvorni karakter jedne muzealije.

Muzeologiji stalo je prema tome za vizuelnu informaciju, premda istodobno i ne proizlazi da bi to moralo značiti neku vizuelnu dojavu.

Ako bi ja primjerice umjesto izvorne muzealije upotrebio fotografiju, ne nosi takova izložba više tipična obilježja neke muzejske komunikacije, već nosi obilježje uobičajene izložbene komunikacije.

Daljnje bitno obilježje muzejske komunikacije prema tome jeste da je to posebna vrst vizuelne komunikacije, osnovane na temelju izvornih vrela informacija.

Jezik je relativno najsavršeniји način informacija. Matematika je još savršenija. Oba načina prošla su dugi razvoj i sazdana su na zakonitosti ljudskog mišljenja. Nasuprot tome informacija na vizuelan način zapravo imade dulju historijsku prednost od informacije koja nije vizuelna. Muzeologija mora sama pokušati - u okviru teorije muzejske komunikacije, da spozna karakter i zakonitost na originalnim elementima temeljenu vizuelnu informaciju. To je međutim komplicirano, jer u muzealnoj prezentaciji moramo naći način, kako bi posredstvom konkretnog mogli izraziti apstraktno, tj. kako bi pojavom bio ukazan pravac samoj biti. A to je daljnji važan momenat karaktera muzealne prezentacije. Informacija mora na neki način biti oblikovana, kako bi mogla postojati kraj subjekta. To vrijedi i za slučaj muzealne prezentacije, tim prije, jer se služi objektom kao elementom. Forme spoznaje i održavanja muzealne prezentacije označujemo kao ekspoziciju ili izložbu. Na taj način proizlazi, da muzealna prezentacija bude realizirana na specifičan način.

Konačno imademo ovdje i još jedan važan momenat. Znanstvena spoznaja obavljuje se u formi publikacije. Realizacija pismenih informacija objavljuje se u formi publikacije. Realizacija pismenih informacija imade svoje formalne i sadržajne zakonitosti. Ali to se ne može općim tokom znanstvenog rada - označiti i kao stvaralačko djelo.

Oblici muzealnih informacija ne mogu biti rezultata neke slučajnosti ili momentane ideje. I ovdje vladaju stanovite zakonitosti, koje su u vezi sa općim značajem ovih komunikacija. Ukratko rečeno: s jedne strane se ovdje koriste saznanja muzeologije kao i angažiranih znanstvenih disciplina, a s druge strane takvi faktori koji su adekvatni zakonitosti prostora, obliku i bojama. I muzealna ekspozicija ili izložba je stvaralačko djelo. Najvećim dijelom je to stvaranje jednog tipa, jer to pojedinac teško ili nikako ne bi riješio.

Dakle: muzealna prezentacija je djelovanje, koje imade svoj cilj i svoje stvaralaštvo. Skrenimo međutim našu pozornost i tipologiji muzealne prezentacije. Nadovezujući na praksu susrećemo danas u muzeološkoj literaturi termin za muzejske izložbe koje su a) stalne, b) povremene i c) pokretne. Za ove se većim dijelom upotrebljavaju i oznake kako bi se obilježio vanjsko obilježje, kao na pr. stalne izložbe, lexposition permanente, lexposition temporaire. Sa stanovišta teorije muzejske komunikacije držim, da bi morali muzealni način prezentacije obuhvatiti u najužoj vezi sa ukupnim procesom spoznaje muzeologije. Spoznali smo da je pravi doprinos muzeologije prije svega u cilju stvaranja tesaure, odnosno zbirnih fondova i njihovom znanstvenom tumačenju.

Podloga ove komunikacije mora prema tome biti znanstvena spoznaja. Iz toga razloga ne možemo thesaurus i njegov sistem postovjetiti sa sadržajem i sistemom znanstvene baze muzejske dokumentacije. Tu nailazimo na dva cilja komunikacije: to su s jedne strane u zbirnom fondu koncentrirane muzealije, s druge strane apstraktne spoznaje. Oba smjera moraju međutim upravo u muzejskoj komunikaciji doći do izražaja. U tome se sastoji njihova specifičnost. Kao temeljni cilj muzejske komunikacije smatramo prezentaciju koja je vezana uz zbirni fond, i izražava ne samo njegov skupni sadržaj, već i stanje znanstvenog tumačenja.

Ova temeljna komunikaciona forma trebala bi imati svoj vlastiti termin. Mi upotrebljavamo termin *e x p o z i c i j a* (eksponat). Znam da je ovaj termin jezično ograničen. Muzejski eksponat je sa toga gledišta najizvorniji način prezentacije i u njemu bi trebalo i specijalnosti vizuelne muzejske komunikacije u najvećoj mogućoj mjeri doći do izražaja.

Što su glavna obilježja muzealne ekspozicije? Kratko rečeno:

a) Ona komunicira srž thesaurusa. Time se sadržajno identifikira sa temeljnim stavom muzejske dokumentacije.

b) Ona ne predstavlja samu izložbu zbirnog fonda, već pruža i tumačenje prikazane stvarnosti. Kvalitativnu ekspoziciju ne može se stoga temeljiti na površnom ili djelomičnom znanju. Originalnost ili neoriginalnost ove objave proporcionalna je nivou znanstvene prerade dokumentiranih činjenica.

c) To je poseban način vizuelne informacije, koja se temelji na autentičnim temeljnicama upoznate stvarnosti. Ova posebna komunikacija proizlazi iz specifičnih obilježja muzealija, koja nakon odgovarajućeg izbora - postaju - eksponati - prezentirana muzealija

d) Vremenski je to dugotrajna forma. Samo u toj formi dolazi globalno gledanje na dotičnu stvarnost do svijesti društva i tako i do smisla i zadatak muzejske institucije.

e) Gore napomenuta obilježja uvjetuju muzeografsku stranu muzejske ekspozicije.

Naporenuo sam da je thesaurus otvoreni sistem. Posao tesauriranja je u stalnoj relaciji sa radom na terenu. Ovaj proces donosi cijeli niz djelomičnih saznanja i djelomičnih kompleksa kod kojih se nazrijeva muzealni značaj. To naravno dovodi do potrebe da se i ove djelomične spoznaje i djelomični kompleksi prezentiraju. Smatram kao prikladno, da se ove forme prezentacije označe terminom: Muzejske izložbe. Pridjev "muzejske" ovdje je vrlo važan, jer izražava razlikovanje od uobičajenih načina izlaganja.

Što su obilježja muzejske izložbe? Opet kratko rečeno:

a) ona prezentira djelomična saznanja, koja proizlaze iz znanstveno-selektivne i znanstveno-tesaurirajuće aktivnosti, time je omogućena veća dinamičnost i mnogobrojnost tematskog izbora.

b) Ona je također informacija. Nivo ove informacije imade međutim razmjerno veliki prostor gibanja. To je ovisno od nivoa znanstvenog korištenja povremene dokumentirane stvarnosti.

c) To je vizuelna informacija, koja je opet temeljena na zadatku muzealija kao eksponata.

d) Vremenski i prostorno je ona ograničena. To potpuno odgovara spomenutoj sadržanoj strani. U nekim se slučajevima može pretvoriti u putujuću formu. Važna je i relacija između ekspozicije i muzejske službe. Dok u stanovitom smislu ekspozicije imaju statički karakter, muzejska izložba ima nasuprot dinamičku komponentu. Muzejske izložbe trebale bi u stvari predstavljati vrstu satelita, koji prate postojanje ekspozicije.

Svaki thesaurus je zapravo samo djelomični sistem. On je element u cijelom bogatstvu stvarnosti. U interesu je kompleksnog stava, kao i u interesu tumačenja za mjesto i funkciju spoznaje tesauracije u sistemu ljudskog znanja, da se prezentativni temeljni problemi, koji su direktno povezani sa srži muzeološke djelatnosti, na neki način obogaćuju i upotpunjuju. To je i u skladu sa institucionalnom funkcijom muzeja kao kulturnog centra. To proizlazi iz zahtjeva da se uvede treća forma muzealne prezentacije, koju bi općim terminom nazvao **i z l o ž b a**.

Koja su obilježja ove izložbe?

To se može ukratko navesti:

a) Tematski ona nadopunjuje ekspoziciju. Pod tim razumijevamo proširenje i tematske ekspozicije.

b) I ovdje se radi o obavjestima. Na svaki se način ovdje metoda pokazivanja izravna sa metodom informacije.

c) Informacija je vizuelna, međutim ne služi se muzealijama direktno, nego u većini slučajeva dokumentima nižeg reda, odnosno sa predmetima izričito nemuzealnog karaktera.

d) Vremenski i prostorno je ograničena.

e) Muzeografska strana ovdje nije sasvim specifična.

To bi bile temeljne forme muzejske prezentacije, koje su adekvatne komunikacionim funkcijama muzealija.

KOMUNIKACIJA EDICIJE

Sa stanovišta općih zahtjeva, koji se postavljaju muzejskoj komunikaciji ne može se međutim zadovoljiti samo sa formama prezentacije, premda smo ih upoznali, kao specifične i adekvatne karakteru muzealija.

Upravo u vezi sa informativnom stranom objekta muzealnog sabiranja veoma je važno, da se i stečene informacije prenose, tako da sadržaj informacije zbirnog fonda dospije u informativnu struju savremenog društva. Ovoj svrsi ne mogu muzealne ekspozicije ili izložbe direktno poslužiti, jer je njihov prenos informacija određen isključivo za posjetioca. Ne može se uzeti, da bi njihovim posredstvom nastala mogućnost, da se informacije prenesu u profesionalne informativne centre. Posjetioc je ovdje takav odlučujući faktor, da bi prenos informacije bio jednak nuli. Nužno je stoga, da se muzejska komunikacija realizira još i na drugi način.

Najuobičajeniji način naravno je forma publikacija. Ovdje u prvom redu dolazi u obzir znanstvena eksplicacija zbirnih fondova. Ovo je uobičajeni način znanstvene prakse. Sa stanovišta muzeologije ne radi se samo o znanstvenom radu. Mi imademo interes na predaju po mogućnosti što kompletnijih informacija. A to mi ne postizemo na uobičajeni način znanstvene publikacije.

Ovdje postaje aktualna forma edicije zbirnog fonda. Neke teoretske i metodološke spoznaje, ukazala je u tome pravcu povijesna nauka o izvorima i njihovih kritičkih izdanja, koje neki autori danas označuju sa terminom arheografije. To se međutim poimenice tiče izvora pismenog karaktera. Na području edicije muzealnih izvora stvarno smo još i danas u počecima.

Ipak smatram ovdje kao potrebno, da makar u nekoliko tačaka ukažem na dva momenta, koji su važni sa stanovišta našeg teoretskog stava.

a) Izdavanje izvora J. Neustupny priznaje muzejima kao vrlo važno. Međutim konstatira "da za stvarnu publikaciju izvora opis i prezentacija stručnjaka sasvim su dovoljna". Smatram da u tome postoji stanovita zabuna. Edicija o izvorima ne može biti površna. Ako bi trebala imati znanstveni karakter, a prije svega znanstvenokomunikacioni domet, onda mora doprinjeti i određenom iskorištavanju objavljenih zbirnih fondova.

b) Zbirni fond nije kompleks izvora, nego jedan sistem. Zato se ne može u ediciji zauzeti stav sa stanovišta izvornih kompleksa, već sa stanovišta stvaranje njihovog sistema. To međutim uvjetuje sistematski rad tesauriranja u znanstvenom pravcu. Onda tek edicija postaje stvarna komunikacija u radu sa zbirkama. A sa toga stanovišta smatram ediciju zbirnog fonda kao glavnu formu znanstvene muzeološke publikacije.

Premda forma edicije imade veoma važan zadatak pri znanstvenoj komunikaciji sadržaja zbirnih fondova, mišljenja sam, da bi se još efektivnije metode morale uzeti u obzir. Mislím ovdje na komunikaciju sadržaja informacije zbirnih fondova putem najmodernije tehnike mehanizacije i automatizacije. U tom se pravcu već odvija uspješno istraživanje kod niza muzeja. Kao zadnji informirao nas je o tome E. ELLIN na generalnoj konferenciji u Kölnu 1968. Korištenja ove nove tehnike znači ozbiljni preokret u radu muzeja. Mišljenja sam, da je potrebno, primjenu novih postupaka proučavati u praksi sa stanovišta muzeologije, jer samo se na taj način mogu pronaći najoptimalnije mogućnosti korištenja. To je i neosporan put k cilju, kako bi sadržaj informacije fondova zbirki naših muzeja doista postao sastavni dio široke struje znanstvenih informacija.

OPĆE KOMUNIKACIJE

Ako gore spomenute komunikacije dokazano sadrže neka specifična obilježja, onda se konačno ne može predvidjeti da za stvarnu komunikaciju sadržaja fonda zbirke uobičajene forme informacije mogu imati veliki značaj. Mislím ovdje na korištenje predavanja, filmova, televizijskih prenosa i ostalo. I sa stanovišta muzeološkog kao i muzeografskog ne smiju se ovdje forme mimoći. One istina nisu nikako specifične i stoga ne nose obilježja koja su tipična za muzeje. Radi toga se ovdje ograđujem samo na ovu konstataciju u interesu potpunosti mojih interpretacija.

Ovdje sam u grubim crtama obuhvatio glavne dijelove teorije muzejske komunikacije. Time nisam ni izdaleka iscrpio cijeli sadržaj. Narav ovog predavanja mi ne dozvoljava, da se bavim intenzivnijim studijama, kao što je to: pitanje karaktera kanala komunikacije u muzejskoj prezentaciji, nadalje korištenje funkcionalnosti vizuelnog govora sa stanovišta davaoca i primaoca, zatim pretpostavka daljnjem razvitku forme prezentacije, metodike kompozicije muzealnih ekspozicija i izložbi, a posebno "logike" i "gramatike" vizuelne informacije.

Kako sam već uvodno naveo, bilo mi je stalo samo da dadem temeljnu orijentaciju.

Z A K L J U Č C I

Pokušao sam ovdje da dadem globalno sistem opće muzeologije. Nastojao sam time da dokažem:

- 1) -- da se muzeologija sa stanovišta spoznaje definiranog predmeta može sistematizirati;
- 2) -- da se muzeologija može sistematizirati na temelju specifičnog procesa spoznaje;
- 3) -- da se muzeologija može izgraditi kao samostalni i specifični sistem.

I prema svemu tome muzeologija imade pravo na vlastito postojanje, da ona ispunjava dotle neispunjeno područje spoznaje i da je njen doprinos spoznaja objektivno obogaćenje znanosti i time i veliki doprinos društvu.

Svijestan sam međutim u potpunosti, da je to samo pokušaj. Postoje ovdje još brojne nepotpunosti. Međutim kao što općenito znamo: Put spoznaje je kompliciran i trnovit. Nitko nam neće ravnati ovaj put. I zato bi me veselilo, kada bi vam moj pokušaj postao predmetom, kritike, jer samo ako naše zabune nadvladamo, možemo napredovati. A mi želimo napredovati. To je zahtjev našeg muzeološkog rada, ali i zahtjev, koji proizlazi iz sveopće situacije našeg muzejskog rada.

L I T E R A T U R

0 - BIBLIOGRAPHIE

Bibliographie zur sowjetischen Museumskunde (Neue Museumskunde, 1967/4)

Bibliographie muséologique internationale pour l'année 1967 (International museums bibliography for the year 1967 (Supplement aux Nouvelles de l'ICOM, Praha 1969))

de BORHEGYI, S.F. -- DODSON, E.A. -- HANSON, I.A.: A bibliography of museums and museum work 1900 -1961, 2 vol., Milwaukee 1960-1961
CLIFFORD, W.: Bibliography of museums and museology, New York 1923
Contribution bibliographique a l'établissement de musées dans les pays en voie de développement (Bibliographical information for the establishment of museums in developing countries) Nouvelles de l'ICOM, 1963/3)

MURRAY, D.: Museums, Their history and their use with a bibliography and list of museums in the United Kingdom, vol. I-III, Glasgow 1904

SMITH, R.: A bibliography of museums and museum work, Washington 1928

ŠPĚT, J.: Bibliographia museologica 1818 - 1968, Praha 1968

STRÁNSKÝ, Z.Z.: Bibliografie muzeologické literatury (Vlastivědný věstník moravský, 1967)

Výberová bibliografia zahraničnej muzeologickej literatúry, sv. 1-8, Bratislava 1962-1969

1 - PERIODIKA

Biuletyn, informacyjny zarzadu muzeów i ochrony zabytków (Warszawa) Curator. A quarterly publication of the American Museum of natural history (New York, 1958 -)

Icom News (Nouvelles de l'Icom) Paris, 1948 -)

Information. Mitteilungsblatt des Verbandes der Museen der Schweiz (Zurich 1967 -)

Mitteilungsblatt der Museen Oesterreichs (Wien)

Mouseion. Bulletin de l'Office international des musées (Paris 1926 - 1940)

Mouseion. A journal of museological studies (Tokyo, 1955 -)

Muzealnictwo (Warszawa-Poznań, 1952 -)

Muzeologické sešity (Brno, 1969 -)

Muzeologija (Zagreb, 1953 -)

- The Museologist. A quarterly for the museum profession (Rochester, 1935 -)
- Muzei i pametnici na kulturata (Sofia, 1960 -)
- Muzejní a vlastivědná práce (Praha, 1963 -)
- Muzejnoe dēlo v SSSR (Moskva 1968 -)
- Musées et collections publiques de France et de la Communauté.
Organe trimestriel de l'Association generale des conserateurs de
collections publiques de France et de la Communeute (Paris, 1932 -)
- Museums Journal (London, 1901 -)
- Museums Calender (The Museums Association, London)
- Museumkunde. Zeitschrift für Verwaltung und Technik öffentlicher
und privater Sammlungen (Berlin, 1905 -)
- Museum News. The journal of the American Association of museums
(Washington, 1924 -)
- Museum service (New York, 1926 -)
- Museum. Quarterly review published by Unesco (Paris, 1948 -)
- Múzeum. Metodický, študijný a informačný materiál (Bratislava, 1953-)
- Neue Museumkunde. Theorie und Praxis der Museumsarbeit (Berlin, 1958-)
- Revista muzeelor (Bucuresti, 1964 -)
- SAMAB. South African Museums association bulletin (Durban, 1936 -)
- Studies in conservation (Etudes de conservation. The journal of
the International institute for conservtion of historic and
artistic works (London, 1952 -)
- Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske (Zagreb, 1932 -)
- Zeitschrift für Museologie (Dresden, 1878 - 1885)

2 - KOMPENDIEN

- AIYAPPAN, A. -- SATYAMURTI, S. T.: Handbook of museum techniques,
Madras 1960
- BENOIST, L.: Musées et muséologie, Paris 1960
- BRAWNE, M.: Neue Museen. Planung und Einrichtung, Stuttgart 1965
- BAZIN, G.: The museum age, Brussels 1967
- Handbook for museum curators, London 1954 -
- LINNAEI, C.: Instructio musei rerum naturalium (Amenitates Acade-
mice, vol. III, Holmiae 1764)
- MAJOR, J. D.: Unvorgreifliches Bedenken von Kunst - und Naturalien-
kamern, Kiel 1674
- MURRAY, D.: Museums. Their history and their use ..., vol. I - III,
Glasgow 1904
- Die Öffentlichkeitsarbeit der Museen, Köln 1964

Le musée en tant que centre culturel. Son rôle dans le développement de la collectivité, Paris, UNESCO, 1963

Muséographie. Architecture et aménagement des musées d'art, vol I - II, Paris 1934

NEICKELIUS, C.F.: Museographie, oder Anleitung zum rechten Begriff und nützlicher Anlegung der Museorum oder Raritätenkammern, Leipzig und Breslau 1727

NEUSTUPNÝ, J.: Otázky dnešního muzejnictví, Praha 1950

NEUSTUPNÝ, J.: Muzeum a věda, Praha 1968

The organization of museum. Practical advice, Paris, UNESCO, 1959

Osnovy sovětského muzejnictví, Moskva 1955

von QUICCHENBERG, S.: Inscriptiones vel tituli Theatri amplissimi ... München 1965

Trudy naučno-issledovatel'skogo instituta muzejovedeniya i ochrany pamjatnikov istorii i kultury, Moskva 1937/I, 1962/VII, 1968/XX

VALENTINI, D.M.B.: Museum Museorum oder vollständiges Schau-Bühne ... Frankfurt am M. 1714

VIANA, M.C.: Elementos de Museologia. Museologia geral, museologia aplicada (Boletim de Instituto nacional de educacao fisica, Lisboa 1953/3-4)

WITTLIN, A.S.: The museums: its history and its tasks in education, London 1949

ZOLTÁN, O.: Általános museologia, Budapest 1955

3 - HISTORIE

BAZIN, G.: The museum age, Brussels 1967

COLEMAN, L.V.: The museum in America, vol I - III, Washington 1939

FURTWÄNGLER, A.: Über Kunstsammlungen in alter und neuer Zeit, München 1899

GERELYES, E.: Ein Beitrag zu den Fragen der Museologie der letzten 100 Jahre, Budapest 1963

GOULD, C.: The Musée Napoléon and the creation of the Louvre, London 1965

HANUŠ, M.J.: Národní muzeum a naše obrození, vol. I - II, Praha 1921 a 1923

Istorija muzejnogo děla v SSSR, Moskva 1957

KLEMM, G.: Zur Geschichte der Sammlungen für Wissenschaft und Kunst in Deutschland, Zerbst 1837

KOCH, G.F.: Die Kunstausstellung. Ihre Geschichte von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts, Berlin 1967

- MALINOWSKI, K.: Muzealnictwo XX - lecia (Muzealnictwo 1966/13)
- MURRAY, D.: Museums, Glasgow 1904
- NIELS von Holst: Creators, collectors and connoisseurs. The anatomy of artistic taste from antiquity to the present day, London 1967
- Očerki istorii muzejnogo děla v SSSR, vol. I- VI, Moskva 1957-1968
- PARTHEY, G.: Das alexandrische Museum, Berlin 1830
- POWIDZKI, J.: "Muzeum polskie" Michala Mniszcha (Muzealnictwo 1955/4)
- PRADEL, P.: Les musées, (L'histoire et ses méthodes ..., Paris 1961)
- REICHERT, R.: Über 200 Jahre Museumsgeschichte (Dresdner wissenschaftliche Museen, Dresden-Leipzig 1956)
- SCHLOSSER, J.: Die Kunst - und Wunderkammer der Spätrenaissance, Leipzig 1908
- SCHERER, V.: Deutsche Museen. Entstehung und kulturgeschichtliche Bedeutung unserer öffentlichen Kunstsammlungen, Jena 1913
- SKUTIL, J.: Moravská musea, vol. I, Brno 1941
- SVOBODA, F.S.: Musejnictví ve dvacátém století (XX století, vol. 7, Praha 1934)
- ŠKORPIL, V.M.: Idea humanitní a moderní musea (Vojensko historický sborník, Praha 1932)
- VERGNET-RUIZ, J.: Les musées de France (Tendances, 1963/21)
- VIARDOT, L.: Les musées d'Europe, vol. I -V, Paris 1860
- VOLBEHR, T.: Sammel Tendenzen des siebzehnten Jahrhunderts (Museumskunde, 1909)
- WITTLIN, A.S.: The museum: its history and its tasks in education, London 1949
- ZAUSCHNER: Museums naturae Pragense, Praha 1786

4 - MUSEOLOGIE

- BARBARITS, L.: Die Beziehungen zwischen der Agrarmuseologie und den Wissenschaften (Neue Museumskunde, 1962/4)
- BAUER, A.: Muzeologija (Muzeologija, 1967/6)
- BENEŠ, J.: O vztahu obecné muzeologie k muzeologiím speciálním (Časopis Národního muzea, 1965/2)
- BENEŠ, J.: Návrh na muzeologickou systematiku (Časopis Národního muzea, 1966/4)
- BENEŠ, J.: Příspěvek k diskusi o muzejním sbírkovém předmětu (Časopis Národního muzea, 1967/2)

- BOHÁČ, A.: Ontologie literárně muzejního materiálu (Literární pamiatky a pamiatky, Martin 1967)
- Diskussionsbeiträge zur Museumswissenschaft (Neue Museumskunde, 1964/3- Beilage)
- GLUZIŃSKI, W.: Problemy współczesnego muzealnictwa (Roczniki Etnografii Śląskiej, 1963/II)
- KNORR, H.A.: Was ist ein Museumgegenstand? (Neue Museumskunde, 1963/3)
- PATZWALL, K.: Zur pädagogischen Arbeit des Museums (Neue Museumskunde, 1963/3)
- RASCON, A.M.: 50 Jahre sowjetische Museumswissenschaft (Neue Museumskunde, 1968/2)
- RIVIERE, G.H.: Etude des problèmes du musée et des collections, Paris 1970
- SEREBRENNIKOV, G.N.: Organizace a obsah vědecko-výzkumné práce muzeí (Vlastivědná práce muzeí v SSSR, Praha 1952)
- STEFANESCU, L.: Muzeografie si cunoastere (Revista muzeelor, 1965)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Předmět muzeologie (Sborník I muzeologického sympozia, Brno 1966)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Podstata muzeologie a její zařazení do vysokoškolského studia (Sborník I. muzeologického sympozia, Brno 1966)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Zur Auffassung der Museologie, Brno - Berlin 1966
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Špecializácia múzeí z hľadiska vývinu vedy (Múzeum, 1968/1)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Existenční otázka našeho muzejnictví (Muzeologické sešity, 1969/1)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Muzejnictví v relaci teorie a praxe (Múzeum, 1970/3)
- STREICHER, S.: Zu Problemen der Einheit von Forschung und Bildungstätigkeit der naturwissenschaftlichen Museen (Neue Museumskunde, 1962/4)
- STREICHER, S.: Gibt es eine Museumspädagogik? (Neue Museumskunde, 1965/2)
- VAŠÍČEK, Z.: Muzeologie a metodologie deskripce a klasifikace (Muzeologické sešity, 1970/2)
- VLČEK, V.: Příspěvek k objasnění pojmu "sbírkový předmět" (Muzejní a vlastivědná práce, 1966/1)
- WAHBURN, W.E.: Grandmotherology and Museology (Curator, 1967/1)

5 - SYSTEM DER MUSEOLOGIE

5.0 - System der Museologie - allgemein

- BANASIK, T.: Socjologizne zadania badawsze w polskich muzeach (Muzealnictwo, 1967/14)
- GUTHE, A.K.: Research in museums (Museum service, 1961/3)
- Chudožestvennoje oformlenije muzejev, Moskva 1965
- KNORRING, C.M.: Iskusstvennoje osveščeniije muzejev, Moskva 1969
- LORENTZ, S.: Współczesne problemy muzealnictwa światowego (Muzealnictwo, 1967/15)
- Materialy po massovoj naučno-prosvetitělnoj rabotě muzejev, Moskva 1965
- Metodika ekspozicionnoj i massovoj naučno-prosvetitělnoj raboty otdělov prirody krajevedčeskich muzejev, Moskva 1969
- MIKULOWSKI-POMORSKI, J.: Socijologia muzeum i její zastosowanie praktyczne (Studia socijologiczne, 1967/1)
- NEUSTUPNÝ, J.: Zajištění vědeckého materiálu (Časopis Národního muzea, 1964/1)
- NEUSTUPNÝ, J.: Účel muzejních sbírek (Muzejní a vlastivědná práce, 1967/1)
- Naučnaja rabota v chudožestvennyh muzejach, Moskva 1965
- PICMAUS, K.: Vědecká a osvětová práce našich muzeí (Muzejní práce, vol. 1 - 3, Praha 1957-1958)
- PRINET, J.: Documentation dans les musées (Musées et collections publiques..., 1956/54)
- Voprosy massovoj naučno-prosvetitělnoj raboty muzejev, Moskva 1961

5.1 - Forschung und Sammeln

- APÁTHY, Š.: Metody národopisného výskumu a získavania zbierok (Národopisna práca v mizeach na Slovensku, Bratislava-Martin 1966)
- AUGUSTA, J.M.: Rukověť aběratelova, Praha 1927
- BENEŠ, J.: K pojetí národopisných sbírek v muzeích (Časopis Národního muzea, 1962/4)
- LORENTZ, S.: Collections and research. Programme and formation of collections, Köln a.R. 1968
- ELLIN, E.: Collections and research. Scientific documentation, Köln a.R. 1968

- FODOR, J.: K otázkám historické muzeologie 20. století (Metodický list KMVP, Praha 1968)
- HÜNS, E.: Gegenständliche Quellen (Neue Museumskunde, 1964/4)
- KAPUSTA, J.: K některým metodickým otázkám sběru a vyřazování muzejního materiálu v oborech společenských věd (Muzejní a vlast. práce, 1964/1)
- KUNZ, L.: Nástin dokumentační práce v ethnografii a folkloristice (Slovensky narodopis 1953/I)
- MAIS, A.: Museale Dokumentation (Mitteilungsblatt der Museen Österreichs, 1960/11-12)
- ODDON, V.: Musées et documentation, Rome 1951
- PIECHOCKI, R.: Makroskopische Präparationstechnik, vol. I-II, Leipzig 1961, 1966
- Problémy soudobé dokumentace. Materiály z celostátního semináře v Brně, Praha 1968
- Der Sammler, I - XX (Berlin 1898 -)
- Sobiratělskaja rabota muzejev, Moskva 1966

5.2 -- Theseurierung

- BENEŠ, J.: Správa muzejních sbírek, Praha 1963
- BORHEGXI, S.F.-MARRIOTT, A.: Proposals for a standardized museum accessioning and classification system (Carator, 1958/2)
- Draft proposals for an interdisciplinary museum cataloguing system. Information retrieval group of the Museums Association, 1969
- DUDLEY, D.H.-BEZOLD, I.: Museum registration methods, Washington 1968
- GRAHAM, I.: JOHN, M.: A method of museum registration (Museum News, 1964/2)
- GUNDLACH, R.: Zur maschinellen Erschliessung historischer Museumsbestände (Museumskunde, 1968/3)
- CHOUDHURY, A.R.: Art museum documentation and practical handling, Hayderabad 1963
- JIČÍN, R.-VAŠIČEK, Z.: K problému deskripce a klasifikace sbírkových fondů (Metodický list KMVP, Praha 1967)
- KIRBY, P.R.: A plea for the taxonomy of articles of material culture in South African museums (SAMAB, 1963) 1)

- KNORR, H.A.: Inventarisatíon und Sammlung in den Heimatmuseen, Halle 1957
- KOMA, J.: Dokumentácia, odborné spracovanie a evidovanie etnografického materialu v muzeach (Narodopisna práca v muzeach na Slovensku, Bratislava-Martin 1966)
- KOSTICKÝ, B.: Muzeálne dokumentácia nových a najnovších dejín a jednotny triednik (Muzeum, 1967/ 1)
- K problematice centrální evidence muzejních sbírek (Metodický list KMVP, Praha 1967)
- LEWIS, G.D.: Obtaining information from museum collections and thoughts on a national museum index (Museum journal, 1965/I)
- PLETKA, V.: Možnosti využití strojního zpracování vědeckých informací v muzejní práci (Muzejní a vlastivědná práce, 1968/1)
- RAZGON, A.M.: Naučnóe opisanié muzejnych predmetov, Moskva 1954
- RENSNERGER, J.M.-BERRY, W.B.N.: An automated system for retrieval of museum data (Curator, 1967/ 4)
- SOKAL, R.- SNEATH, P.H.A.: Efficiency in taxonomy (Taxon, 1966/ 1)
- SQUIRES, D.F.: Data processing and museum collections a problem for the present (Curator, 1966/ 3)

5.3 - Kommunikation

- Adult education groups and audio-visual techniques, Paris, UNESCO, 1958
- BAYER, H.: Aspects of design of exhibitions and museums (Curator, 1961/3)
- BORHEGYI, S.F.: Visual communication in the science museum (Curator, 1963/ 1)
- CARMEL, J.J.: Exhibition techniques. Traveling and temporary. New York 1962
- GÜLZOW, E.: Zu Fragen der Darstellung gesetzmässiger historischer Prozesse und Erscheinungen mit musealen Mitteln (Neue Museumskunde, 1964/ 3 - Beilage)
- HORN, A.: Communicating science in "four" dimensions (Curator, 1960/1)
- JOCHMAN, V.: Projektová dokumentace pro budování muzejních expozic (Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. 1956/58)

- KNORR, H.A.: Aufbau historischer Ausstellungen in den Museen, Halle 1959
- LUCKHURST, K.: The story of exhibitions, London 1951
- MARSHALL, W.E.: How good are your exhibits ? (CAM Bulletin, 1963/ 3)
- MICHAJLOVSKAJA, A.I.: Muzejnaja ekspozicija, Moskva 1964
- MÜLLER, H.: Pädagogische Grundsätze der Museungsgestaltung (Neue Museumskunde, 1961/ 1)
- NEAL, A.: Planning museum displays, Topeka, USA, 1962
- OSBORN, E.C.: Manual of travelling exhibitions, Paris, UNESCO, 1953
- PARR, A.E.: Mass medium of individualism (Curator, 1961/1)
- PARR, A.E.: Realism and romanticism in museum exhibits (Curator, 1963/2)
- Problémy budování expozic a výstav období kapitalismu a socialismu (Metodický list KMVP, Praha 1965)
- SHAPIRO, H.L.: Some observations on the function of a scientific exhibit (Curator, 1961/3)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Přečasná expoziční forma (Muzejní, 1957/1)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: EXPO 58 a expoziční otázky v našich muzeích (Muzejní zpravy Pražského kraje, 1959/IV)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Metodika tvorby muzejních expozic a výstav (Vlastivědný věstník moravský, 1966)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: K otázce speciálnosti muzejního výstavnictví (Vlastivědný věstník moravský, 1970)
- Temporary and travelling exhibitions, Paris, UNESCO, 1963
- WARHURST, A.: Display problems (Museums Journal, 1963/1-2)

6 - MUSEUM ALS INSTITUTION

- BENEŠ, J.: Rozbor muzeálních funkcí (Muzeum, 1967/3)
- BENEŠ, J.: Poslání a funkce muzea jako svěbytné kulturní instituce (Muzejní a vlastivědná práce, 1969/1 - 2)
- BOTT, G.: Das Museum als Geschichtsquelle (Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte, Marburg, 3.Bd., 1958)
- BRÜNING, H.: Gedanken über den Beitrag der Heimatmuseen zum heutigen Kulturleben (Der Präparator, 1961/ 3)
- BRZOSTOWSKI, S.: Społeczna rola muzeów (Biuletyn informacyjny ... 1961/36)
- CLAY, G.R.: Do museums educate? (Museum news, 1960/2)

- COLBERT, E.H.: What is a museum? (Curator, 1961/2)
- GERALD, R.E.: A philosophy on publicity for museums (Curator, 1963/2)
- GREENAWAY, F.: Science museums in developing countries..., Paris, ICOM, 1962
- GREENAWAY, F.: Museums in a scientific culture (Museums journal, 1965/2)
- GRIFFING, R.P.J.: Asia and Pacific regional seminar on "The museum as a cultural centre in the development of the community," Paris, UNESCO, 1962
- HEINZ, H.: Das Heimatmuseum als wissenschaftliche Auskunftsstelle - und Forschungsstelle (Neue Museumskunde, 1960/4)
- KNORR, H.A. - HÜHNS, E.: Das Museum als Arbeitsstätte des Historikers (Neue Museumskunde, 1964/1)
- KRIEGER, P.: Das Museum in der Öffentlichkeit (Museumskunde, 1962/3)
- KULTERMANN, U.: Das Museum gestern-heute - morgen (Innenarchitektur, 1957/58)
- MacMASTER, D.M.: Museum und Öffentlichkeit I (Die Öffentlichkeitsarbeit der Museen, Köln a.R. 1964)
- MRAZEK, W.: Museum und Öffentlichkeit (Mitteilungsblatt der Museen Österreichs, 1954/3-4)
- Die Museen als Vorbildungsstätten (Schriften der Zentralstelle für Wohlfahrts-Einrichtungen, Berlin 1904/25)
- Le musée en tant que centre culturel. Son rôle dans le développement de la collectivité, Paris, UNESCO, 1963
- Museographical research on the role of museum as a cultural centre in the development of the community in Japan, Tokyo 1960
- Museum und Schule in der DDR, Berlin 1966
- PARR, A.E.: The functions of museums: research centres of show places (Curator, 1963/1)
- POTT, P.H.: The role of museums of history and folklore in a changing world (Curator, 1963/2)
- PRADEL, P.: Les musées, Paris 1961
- Problémy spolupráce muzeí se školami (Metodický list KMVP, Praha 1968)
- RATH, K.: Museum und Öffentlichkeit II (Die Öffentlichkeitsarbeit der Museen, Köln 1964)

- RIVIÈRE ,G.H.: The organization and functions of the museums (Le et l'organisation des musees (Museum, 1949/4)
- Rol muzejev v komunističeskom vospitanii trudjaščichsja, Moskva 1966
- PRAKSH,S.: What is a museum ? (Museologist, 1962/83)
- SCHÄFER,W.: Museen im Leben unserer Zeit (Museumskunde, 1965/3)
- Stage régional d'études de l'UNESCO sur le role éducatif des musées, Paris, UNESCO, 1960
- STREICHER,S.: Thesen zur Einbeziehung der Museen in die Bildungs- und Erziehungarbeit in Einheitlichen sozialistischen Erziehungssystem (Neu Museumskunde, 1963/4)
- SUK,R. Výzkum návštěvnosti muzei (Metodický list KMVP, Praha 1966)
- THOMAS,S.W.: What role for the modern museum?(Museologist,1962/85)
- Výzkum návštěvnosti muzei,II (Metodický list KMVP, Praha 1968)
- WITMENN,O.: Museum at the crossroads (Museum News, 1965/1)

7 - ERZIEHUNG IN DER MUSEOLOGIE

- BATEMAN,J.A.: Museum professionalism - a guide to greater efficiency (SAMAB, 1963/1)
- BERNARD,T.D.: The school of museology of Buenos Aires (Museum, 1962/1)
- Bessere Ausbildungsmethoden - aber keine Experimente. Ein Beitrag zur Frage der Museologenausbildung an der Fachschule für Heimatmuseen in Weissenfels (Neu Museumskunde,1961/ 4)
- BURCAW,G.E.: Museum training: the responsibility of college and university museums (Museum news, 1969/8)
- COUTO,J.: Zurso de museologia (Revista 'Ocidente', 1965 - Lisboa)
- ČERMAK,K.: Výchova v muzeologii (Věstník československých muzei a spolku archeologických, 1901)
- The diploma of the South African Museums Association (SAMAB,1960/6)
- JELÍNEK,J.: Muzeologie a její výuka na vysokých školách (Sborník I. muzeologického sympozia, Brno 1966)
- JELÍNEK,J.: O nutnosti výuky muzeologie a muzeografie (Vlastivědný věstník moravský, 1967/2)
- LADENDORF,H.: Museum und Universität (Museumskunde, 1960/2)
- LOEHR,A.: Universitätsvorlesungen über Museumskunde (Mitteilungsbatt der Museen Österreichs, 1957/5-6)

- MULLER, J.C.: Training centre for museum technicians (Museum 1965/3)
Museums Association Diploma, Regulations and syllabuses, London 1964
- NEUSTUPNÝ, J.: K univerzitní výuce muzeologie (Muzejní a vlastivědná práce, 1965)
- NEUSTUPNÝ, J.: Výchova v muzeologii (Muzejní a vlastivědná práce, 1966)
- New staff for our museums. The fort foundation's program in curatorial training (Museologist, 1966/101)
- PARR, A.E.: Is there a museum profession ? (Curator, 1960/3)
- PARR, A.E.: A plurality of professions (Curator, 1964/4)
- PIGNATTI, T.: La preparazione dei quadri scientifici per i musei (Musei e gallerie d'Italia, 1966/30)
- REIMAN, I.G.: Preparation for professional museum careers (Curator, 1960/3)
- ROBINSON, E.S.: University training and the museum worker (Museum News, 1936)
- RODECK, H.G.: The role of the university in education towards museum careers (Curator, 1961/1)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Department of museology J.E.Purkyně University Brno, Brno 1965
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Zkušenosti a perspektivy postgraduálního studia muzeologie (Muzejní a vlastivědná práce, 1967)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: Katedra muzeologie v Brně a poslání postgraduálního studia muzeologie (Museum, 1967/2)
- STRÁNSKÝ, Z.Z.: The first museology graduates in Brno (Icom News, 1969/2)
- SWINTON, W.E.: Making a profession (CAM Bulletin, 1964/1)
Teaching of museology, New York 1965
- THOMAS, S.W.: Cursos de museografía. El museo y el mundo moderno. La Habana 1954
- UNTERMAN, G.E.: What is the qualified museum person (Museologist, 1951/46)
- WINTER, V.: K otázkám muzeologie jako vědní disciplíny a predmětu vysokoškolské výuky (sporník I. muzeologického sympozia, Brno 1966)
- WIESE, E.: Museumskunde als Lehrfach (Museumskunde, 1960/2)

8 - VERWANDTE GEBIETE

8.0 - Verwandte Gebiete - allgemein

- ASHBY, W.R.: Kybernetika, Praha 1961
- BEER, S.: Kybernetika a řízení, Praha 1966
- BERNHEIM, A.: Úvod do studia dějepisu, Praha 1931
- BLOCH, M.: Obrana historie aneb historik a jeho řemeslo, Praha 1967
- CUBE, F.: Kybernetische Grundlagen der Lernens und Lehrens, Stuttgart 1965
- EHRlich, P.R.: Some axioms of taxonomy (Systematic Zoology, 1964)
- FABIAN, V.: Základní statistické metody, Praha 1963
- FAYOL, H.: Zásady správy všeobecné a správy podniku, Praha 1931
- GALLA, K.: Úvod do sociologie výchovy, Praha 1967
- GLIVENKO, V.I.: Teorie pravděpodobnosti, Praha 1950
- GRENIIEWSKI, H.: Základy kybernetiky, Praha 1961
- HAGRÁNEK, J.-MYŠKA, M.-PACLÍK, J.: Úvod do studia dějepisu, Praha 1967
- JECHOUT, M.: Zásady řízení, Praha 1964
- KLOFÁČ, J.-TLUSTÝ, V.: Soudobá sociologie, Praha 1965
- KOTARBINSKI, T.: Traktat o dobrej robocie, Łódź 1955
- KOURIL, M.: Scénografie je věda (Acta scaenographica, 1961/7)
- KRÁL, M.: Věda a řízení společnosti, Praha 1967
- KRZEMIENSKA, B.: Písemné a hmotné prameny - historie a archeologie (Československý časopis historický, 1963/3)
- KUBÍK, J.: Základy racionalizační praxe, Praha 1969
- Kybernetika u její využití, Praha 1965
- KÝYN, O.-PELIKÁN, P.: Kyberetika v ekonomii, Praha 1965
- LAMSER, V.: Komunikace a společnost, Praha 1969
- OECKL, A.: Handbuch der Public Relations, München 1964
- POLIŠENSKÝ, J.: Teorie a praxe v historikově práci (Základy studia dějepisu, Praha 1964)
- ROTHMALER, W.: Allgemeine Taxonomie und Chorologie der Pflanzen, Jena 1955
- SOKAL, R.R.-SNEATH, P.H.A.: Principles of numerical taxonomy, San Francisco - London 1963
- SMOLA, S.: Úvod do teorie organizace, Praha 1966
- STEINBERG, Ch.S.: The mass communications, New York 1958
- STEPHENSEN, H.: Handbook of public relations, New York 1960

- ŠAMALÍK, F.: Člověk a instituce, Praha 1967
Teorie informace a jazykověda, Praha 1964
Teorie modelu a modelování, Praha 1967
TONDL, L.: Problémy sémantiky, Praha 1966
Vědecká organizace řídicí práce, Praha 1967
VICKERY, B.C.: Classification and indexing in science, London 1959
WAHLE, E.: Tradition und Auftrag prähistorischer Forschung, Berlin 1964
ZIELENIEWSKI, J.: Teorie organizace a řízení, Praha 1967

8.1 - Informatistik und Dokumentalistik

- CIGÁNIK, M.: Informačné fondy vo vede, technike a ekonomike, Martin 1969
DEMBOWSKA, M.: Dokumentacija i informacija naukowa, Warszawa 1965
GOFFMAN, W.-VERHOEFF, J.-SCHWEIZER, F.E.: Direct documentation, analogue documentation and information retrieval (American documentation, 1964/15)
GARDIN, J.C.: Problèmes de la documentation (Diogene, Paris, 1955)
KENT, A.: Textbook on mechanized information retrieval, New York 1962
KENT, A.: Specialized information centers, Washington-London 1965
Kibernetika i dokumentalistika, Moskva 1966
KOBELITZ, J.: Die Terminologie für die Fachgebiete Dokumentation und Information und ihre Bedeutung für die internationale Zusammenarbeit (Dokumentation, 1963/10)
KOBELITZ, J.: Zum Wesen und Entwicklungsstand der Informations- und Dokumentationswissenschaft (ZIID, 1968/1)
MERTA, A.: Informatika a její místo ve vědě, Praha 1969
MICHAJLOV, A.I.-ČERNÝJ, A.I.-GILJAREVSKIJ, R.S.: Osnovy naučnoj informacii, Moskva 1965
MICHAJLOV, A.I.-ČERNÝJ, A.I.-GLIJAREVSKIJ, R.W.: Informatik-eine neue wissenschaftliche Disziplin (Informatik, 1969/1)
Modern trends in documentation, London-New York 1959
NEČAS, J.: Volba a zavádění samočinného počítače, Praha 1968
OTLET, P.: Traité de documentation, Paris 1925
PECHAR, V.: Hmotná dokumentace geofondu Praha (Dokumentační zpravo-daj, 1968/2)
RIEMSDIJK, G.A.: Bibliographie et documentation (F.I.D.Communications, 1941/2)
SECHSER, O.-MOJŽÍŠEK, J.KÖNIGOVÁ, M.: Selekcční jazyk a jeho popis, Praha 1968

- SECHSER, O.: Informační obsah dokumentu. Prispěvek k teorii obsahové informace, Praha 1969
- SCHEELE, M.: Wissenschaftliche Dokumentation, Hessen 1967
- SCHOBER, H. W. - WERSIG, G.: Informations- und Dokumentationswissenschaft (Nachrichten für Dokumentation, 1968/4)
- SOERGEL, O.: Klassifikationssysteme und Thesauri, Frankfurt a.R. 1969
- WERSIG, G. - MEYER-UHLENRIED, K. H.: Versuche zur Terminologie in der Dokumentation
I: Sprache, II: Kommunikation und Information, III: Dokumentation (Nachrichten für Dokumentation 1969/3, 1969/5, 1970/1)

8.2 - Archivistik

- Archivní příručka, Praha 1965
- AUER, E. M.: Museum und Archiv (Veröffentlichungen des Verbandes Öst. Geschichtsvereine, 1955/8)
- BRENNEKE, A.: Archivkunde, Leipzig 1953
- CASANOVA, E.: Archivistica, Roma 1928
- ENDERS, G.: Archivverwaltungslehre, Berlin 1967
- HANZAL, J.: Pojetí archivnictví v nové literatuře (Archivní časopis 1965/15)
- JENKISON, H.: A manual of archive administration, Oxford 1922
- Kratkij slovar archivnoj terminologii, Moskva-Leningrad 1968
- LÖHER, F.: Archivlehre, Paderborn 1890
- LÖTZKE, H.: Allgemeine Prinzipien der marxistischen Quellenkunde und Quellenkritik (Einführung in das Studium der Geschichte, Berlin 1966)
- LÖTZKE, H.: Methodologische Probleme der marxistischen Archivwissenschaft (Archivmitteilungen, 1957)
- LÖTZKE, H.: Internationale Übersicht über die archivarisches Berufsausbildung (Archivmitteilungen, 1967)
- MEISNER, H. O.: Archive und Museen (Archivmitteilungen, 1957/2)
- MEDUŠEVSKAJA, O. M.: Teoretiko-metodologičeskije problemy istočnikoveděnija i sovremennaja buržuaznaja istoriografija (Trudy Moskovskogo gosudarstvennogo istoriko-archivnogo instituta, 1967/25)
- MÍTAJEV, K. G.: Archivní teorie a praxe, Praha 1955
- Osnovy sovetskogo archivoveděnija (Voprosy archivoveděnija, 1959/3)

RADEMACHER, H.: Zur Frage der Sammlungen in Museen und Archiven
(Archivmitteilungen, 1964/14)

SCHMID, G.: Zum Begriff des Sammlungsgutes (Archivmitteilungen,
1964/14)

ŠAMBERGER, Z.: K mezinárodní archivní terminologii (Sbornik archiv-
ních prací, Praha 1964)

ŠAMBERGER, Z.: Archivně teoretické názory u nás po r. 1918 (Sbornik
archivních prací, 1970/1)

Teorija i praktika archivnogo děla v SSSR, Moskva 1966

WURMOVÁ, M.: Úvaha o soudobé dokumentaci (Archivní časopis, 1966/3)

WURMOVÁ, M.: Vztah archivů k muzeím a knihovnám (Sbornik archivních
prací, 1969/2)

8.3 - Bibliologie

CEJPEK, J.: Československé knihovnictví, Praha 1967

DRTINA, J.: Knihovnictví jako obor (Knihovna, Praha 1957)

DRTINA, J.: Několik námětů k řešení otázky systematiky knihovnictví
(Knihovna, Praha 1962)

Gegenstand und Methoden der Bibliothekswissenschaft unter besonde-
rer Berücksichtigung der Bibliothekswissenschaft als
Hochschuldisziplin, Leipzig 1963

Metodika studia knihovnictví, Praha 1962

RANGANATHAN, S.R.: The five laws of library science, Bombay 1963

8.4 - Theorie der Denkmalspflege

EPPEL, F.: Kunstwissenschaft und objektive Denkmalpflege (Öster-
reichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege,
1960/4)

DVOŘÁK, M.: Katechismus der Denkmalpflege, Wien 1918

KORČÁK, P.: Předmět, obsah a odborná specifika památkové péče (Pa-
mátková péče, 1967/5)

MIELKE, F.: Das Original und der wissenschaftliche Denkmalbegriff
(Deutsche Kunst und Denkmalpflege, 1961/1)

RIEGL, A.: Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen und seine Entstehung,
Wien-Leipzig 1903

ŠVEDA, J.: Niekoľko poznámok k teoretickým otázkam ochrany kultúr-
nych pamiatok (Pamiatky, 1959/1)

VINTER, V.: Hodnocení kulturních památek - klíčová otázka teorie a
praxe památkové péče (Památková péče, 1962/2)

VINTER, V.: Úvod do teorie památkové péče, Praha 1964

9 - PHILOSOPHIE UND WISSENSCHAFT

- BAČKOVSKÝ, J.: Charakteristické rysy vědy (Věstník ČSAV, 1967/3)
- BERNAL, J.D.: Die Wissenschaft in der Geschichte, Berlin 1961
- BERTALANFFY, L.: Obecná teorie systémů (Vědecké informace ústavu marxismu leninismu pro vysoké školy, Praha 1967)
- BROŽÍK, V.: K mnohoznačnosti pojmu hodnota (Filozofia, 1968/2)
- CVEKI, J.: Filosofie a současnost, Praha 1966
- DOBROV, G.M.: Věda o vědě, Praha 1967
- FILIPEC, J.: Člověk a moderní doba, Praha 1966
- FILKORN, V.: Úvod do metodologie věd, Bratislava 1960
- Filosofie vědy, Praha 1968
- FREEDMAN, P.: The principles of scientific research, Oxford 1960
- GOLDMANN, L.: Humanitní vědy a filosofie, Praha 1967
- HÁJEK, K.: Filosofie a systém speciálních věd (Filozofia, 1968/1)
- HAMBÁLEK, R.P.: Ku skúmaniu všeobecnej problematiky systémov (Filozofia, 1966/1)
- HOFMANN, W.: Kritische Anmerkungen zur einzelwissenschaftlichen und erkenntnistheoretischen Analyse des Erkenntnisprozesses (Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1964)
- JEVONS, W.S.: Zásady nauki, vol. I - II, Bytom 1960
- KELLE, V.Ž.-KOVALZON, N.J.: O klassifikacii obščestvennyh nauk (Voprosy filosofii, 1964/11)
- KLAUS, G.: Spezielle Erkenntnistheorie, Berlin 1965
- KLAUS, G.: Moderne Logik, Berlin 1966
- KLOSKOVSKÁ, A.: Masová kultura, Praha 1967
- KOCKA, J.: Gnozeologické základy pojmov, Bratislava 1961
- KOSING, A.: Wissenschaftstheorie in der Sicht marxistischen Philosophie (Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1957/7)
- KOTARBINSKI, T.: Elementy teorii poznania, logiki formalnoj i metodologii nauk, Lwow 1929
- KOŽEŠNÍK, J.: O úkolech přírodních a technických věd (Věstník ČSAV, 1967/1)
- KOŽEČNÍK, J.: Problemy vědy a vědeckotechnické revoluce (Nová mysl, 1970/8)
- LITSCHKE, G.: Lernen -Forschen -Erkennen (Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1970/2)
- Metodologičeskijeproblemy nauki, Moskva 1964

- Otázky teorie poznání, Praha 1957
- PODGÓRECKI, A.: Charakterystyka nauk praktycznych, Warszawa 1962
- RICHTA, R.: Civilizace na rozcestí, Praha 1967
- ROZENTAL, M.M.: Principy dialektické logiky, Praha 1962
- RUBEN, P.-WOLTER, H.: Modell, Modellmethode und Wirklichkeit (Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1969/10)
- RUSSELL, B.: Logika, jazyk a věda, Praha 1967
- SLEJŠKA, D.: Klasifikace speciálních společenských věd (Filosofický časopis, 1964/6)
- TARSKI, A.: Úvod do logiky a metodologie deduktivních věd, Praha 1937
- VÁROSS, M.: Problémy a postavenie axiologie (Filozofia, 1968/2)
- Věda a řízení společnosti, Praha 1967
- WIENER, N.: Kybernetika a společnost, Praha 1963
- Die Wissenschaft von der Wissenschaft. Philosophische Problems der Wissenschaftstheorie, Leipzig 1968
- Zákony a formy myšlení, Praha 1964